

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, V., Józseftér 10,
hová minden küldemény
intézendő.

Zsidó felekezeti és társadalmi hetilap.

SZERKESZTI:
SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:
Egész évre házhoz küldve... 8 fr.
Fél évre..... 4 „
Negyedévre..... 2 „
Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Tartalom:

Álláspontunk a sionizmussal szemben. Irta: Szabolcsi Miksa. — A baseli kongresszus. — A zsidó autonomia. Irta: Zempléni Árpád. — Utóhangok a komáromi napokhoz. Irta: Dr. Steiner Jakab. — Zsidóiskolák beszámolója. — Szabad Izrael új alkotása. — Félsszázezer forint. — Rabbibektatások. — Panasz a beregi alispán ellen. — Levelek egy zsidó aszszonyhoz. Irta: Dr. Kiss Arnold. — Az állam keze. Irta: Nagy Endre. — Salamon király és a veréb. (Talmudi monda Baumbachtól.) Fordította; Dr. Feleki Sándor. — Egy vallás, két vallás. Eredeti regény. Irta: Haber S'am u. — Hírek. — Hirdetések.

Naptár:

Vasárnap (1897. szept. 5.) 5657. Elul hó 8-ika. Hétfő 9-ike. Kedd 10-ike. Szerda 11-ike. Csütörtök 12-ike. Péntek 13-ika. Szombat 14-ike. Hetiszidra: Ki-Szécze. (Mózes V. könyve 21. fejezete 10. versétől a 25. fejezet végeig.)
Haftora: »Ronni akoro lo jolodo piczchi rinno v'czechali....« (Jezsaiás 54. fejezete kezdetétől a 13 verséig.)

38201/1897. Btő.

Ő Felsége a király nevében!

A budapesti kir. törvényszék mint törvényalkalmazó esküdt-széki sajtóbíróság Füredi Mór dr. budapesti ügyvéd által képviselt Kondor J. József dr. magánvádlónak, Gonda Dezső dr. budapesti ügyvéd által képviselt Szabolcsi Miksa vádlott ellen az »Egyenlőség« című hetilap 1895. évi 46-ik számában foglaltak miatt a btk. 258., 259. és 261. §§-ai alapján az 5408/Btő 1897. számú vádlevelében emelt vádjá és az előlött megtartott esküdt-széki nyilvános tárgyalás alapján a mai alulírt napon és helyen tartott ülésben következőleg

í t é l t:

Vádlott Szabolcsi Miksa, turai (szabolcsvármegyei) születésű, 41 éves, mózes vallású, nős, két gyermek atyja, rabbi-iskolát végzett, némi vagyonnal bíró, a budapesti kir. sajtóbíróság 25.081/B. 1896. számú ítélete alapján a btk. 261. §-ába ütköző becsületsértés sajtóvétségéért főbüntetésül 30 frt, mellékbüntetésül 20 frt pénzbüntetéssel már büntetve volt — lapszerkesztőt a kir. sajtóbíróság az »Egyenlőség« című hetilap 1896. évi november hó 15-iki 46-ik számában »A hus, a hus, a kóser hus«, vagy: Kik nemzettek »Szabad Izraelt« cím alatt, »Szabolcsi Miksa« név-aláírással megjelent közlemény sajtói közzététele által Kondor J. József dr. magánvádló ellen elkövetett — a btk. 261. §-ába ütköző — becsületsértés sajtóvétségében vétkesnek mondja ki s ezért a btk. 261. §-a alapján, mindazonáltal a 91. §-nak alkalmazásával (5) öt napi fogházbüntetésre és az 1887. évi VIII. t.-cz. 1. §-ában meghatározott czélokra fordítandó s behajthatlansága esetén további (3) három napi fogházbüntetésre átváltoztatandó (30) harmincz forint pénzbüntetésnek 15 nap s végrehajtás terhe alatt leendő megfizetésére ítéli; Kondor J. József dr. magánvádló részére a felszámítása nyomán ügyvédi képviselői díj fejében, bíróság mérsékelt (50) ötven forintban megállapított perköltségnek, a m. kir. államkincstár részére pedig az esküdtek kocsi-bér és hidvám illetéke fejében 15 frt 40 krban megállapított s kiutalványozva előlegezett eljárási költségnek, valamint a még fölmerülendő büntügyi költségeknek 15 nap s végrehajtás terhe alatt leendő megfizetésében elmarasztalja;

és ezen marasztaló ítéletet — jogerőre emelkedése után — az »Egyenlőség« című hetilapban, indokaival együtt — a btk. 277. §-a rendelkezésének megfelelően — a lap elején közzététetni rendeli.

Indokok:

Az esküdtek a fönt körülírt közzétett cikkben foglaltakra vonatkozólag a btk. 261. §-a alapján emelt vád tekintetében (9) kilencz szavazattal (3) három szavazat ellenében hozott határozatukkal vétkesnek mondták ki a vádlottat.

A törvényalkalmazó bíróság nem lát semmi okot arra, hogy az 1867. évi május hó 17-iki igazságügyminiszteri rendelet 71. §-a által adott jogát érvényesítse s azért Szabolcsi Miksa vádlottat a most hivatkozott eljárási szabályzat 69. §-ának rendelkezéséhez képest, a Kondor J. József dr. magánvádló ellen elkövetett, a btk. 261. §-ába ütköző becsületsértés sajtóvétségében ezennel bíróság is vétkesnek kellett kimondani.

A büntetés kimérésénél súlyosító körülménynek vette a kir. sajtóbíróság, hogy vádlott hasonló vétségért már büntetve volt, ellenben enyhítő körülményül vette figyelembe, hogy a vádlott felekezeti lap szerkesztőjeül a saját hitfelekezetével kapcsolatban való közérdeknek vélt szolgálni s jogosnak tartott fölindulásában támadta a magánvádlót, ki ezen körülményt méltányolva, maga is enyhébb beszámítást indítványozott.

Ezen enyhítő körülmények túlnyomó számára s nyomató-kosságára való tekintettel, a btk. 91. §-ának alkalmazását a kir. sajtóbíróság a büntetés mérvének megállapításánál indokoltan tekintette.

Elítelt vádlottnak a fölmerült per- s eljárási költségek, valamint a büntügyi költségek megtérítésében való marasztaltatása a hozott marasztaló ítélet jogkövetkezményét képezi; az ítélet közzététele iránt tett intézkedés pedig a btk. 277. §-ának rendelkezésén alapszik.

Végül az ugyanazon közleményben foglaltak miatt, a btk. 258. és 259. §§-ai alapján emelt vád alól az esküdtszéknek (7) hét szavazattal (5) öt szavazat ellen hozott fölmentő határozata alapján volt a vádlott az eljárási szabályzat 69. §-a értelmében bíróság is fölmentendő.

Budapestben, a bpesti kir. büntető törvényszék mint esküdt-széki sajtóbírósnak 1897. évi május hó 24-én tartott üléséből.

Dr. Dorgó,
jegyző.

Zsitvay,
sajtóbíróági elnök.

Álláspontunk a sionizmussal szemben.

— A baseli kongresszus alkalmából. —

Hogy a müncheni zsidó hitközség megtudta, hogy a sionisták a bajor fővárosban akarják megtartani kongresszusukat, szükségesnek tartotta, hogy tiltakozzék az ellen a föltevés ellen, mintha közte és a sionizmus között akármilyen összefüggés is fönnállana és tiltakozott egyszersmind maga a sionizmus ellen is, mely sem nem zsidó, sem nem hazafias, sem nem okos, sem nem jó. *Herzl* Tivadar és *Nordau* Miksa ezért nagyon megharagudtak és mert ugyanakkor tiltakozott az új mozgalom ellen a németországi rabbiszövetség is, míg szószólóra nem akadt *egyetlen tekintélyes zsidó testületben sem*, — áttették a színhelyet olyan országba, hol zsidók alig is laknak sebben az országban olyan városba, hol zsidó község jóformán nem is létezik.

Svájcban, *mind a háromban együtt*, sincsen annyi zsidó, mint például nálunk Nagyváradon. Sion építőinek tehát nem kellett tartaniok itt a zsidóktól és megtarthatták világgyűlésüket.

A zsidóság sorsáról tanácskoztak, a zsidóság nélkül. Vagy látta tán ott valaki a pesti, az amsterdami, a berlini, a párisi, a bécsi, a londoni, a varsói, a konstantinápolyi, a jeruzsálemi, a szalonikii, a lebergi, vagy akármilyen más zsidó hitközséget?

Új ideálokat akarnak teremteni, új szellemi életet és nincsenek ott Izrael heroszai. Tanítóink, tudósaink, az ideálok fölött örködők, a szellemi életet kormányozók elmaradtak. Nem volt ott közülök egyetlen egy sem. Ki akarják zökkenteni medréből Izrael történetét és Izrael nyugodtan otthon marad.

A 200 ember, ki a baseli gyűlésen megjelent, 200 embert képviselt, sem többet, sem kevesebbet. Vagy tán tud róla valaki, hogy például dr. Rónai Jánost Balázsfalváról a legparányibb kerületecske is kiküldötte volna, hogy a baseli gyűlésen referáljon a mi viszonyainkról? Az ügyvéd ur érdemes férfit, de a sionista-kongresszuson csak magamagát képviselte, senki mást, semmi mást.

Mert a zsidóhitű magyarság perhorreskálja a sionizmusnak különösen azt a válfaját, mely a baseli kongresszuson uralomra vergődött és mely nem kisebb dolgot akar, mint élesíteni és ahol nincs, megteremteni a *zsidó nemzeti eszmét*.

Mintha csak szántszándékkal el akarták volna ijesztetni a mozgalom mérsékeltebb hiveit és barátait, kik a sok hazátlanná vált nyomorulton segitendő, pártolták a zsidó kolonizáció eszméjét a Szentföldön. *Herzl-Nordauék* ezzel nem sokat látszottak törődni. *Honfoglalást* akarnak, erre pedig föl kell kelteni a zsidóság *nemzeti* voltának tudatát az egész világon.

Nem tudjuk még, mi lesz erre a zsidók válasza máshol, de legyen akármi, a *mi* zsidóink *nem lesznek soha sem külön nemzetiséggé*, nem lesznek másokká soha, mint a mik: zsidóhitűek, kik *nemzetiségükre nézve magyarok*.

Azt mondják erre *Nordauék*: hiába mondjátok, jó atyafiak, mikor nem ösmer el benneteket magyarnak az uralkodó faj. Nem tudjuk, elősmer-e, vagy sem; de magyarok vagyunk és magyar a nemzetiségünk akkor is, ha nem ösmeri is el. Magyar ebben a hazában mindenki, ki magyar lenni *akar*. Mi pedig akarunk és vagyunk.

Egy és ugyanaz a sors, egy és ugyanaz a szeretet, egy és ugyanaz a fájdalom, egy és ugyanaz a dicsőség és egy és ugyanaz a lemondás fűz bennünket elválaszthatlanul ehhez a hazához, mint az uralkodó fajt. Az vagyunk, ami ő: magyar. *Jussunk* van annak lenni és mert az vagyunk, mássá lenni nem akarunk, mássá nem is lehetünk.

Akik az osztrák antiszemitizmus átka alatt nem csak zsidó voltukat, de zsidó nemzetiségüket is fölfedezték, bízzák csak a gondokat, miket a zsidóság hiveire ró, azokra, kik mint zsidók éltek azelőtt is. Annyit soh'sem adhatnak a zsidóhitű magyarnak, még ha teljesülne is az utopia, amennyit el akarnak tőle venni: magyar voltát, magyar öntudatát.

Meg fogják találni zsidó szívünket, ha arról lesz szó, hogy azoknak, kiket zsidó voltuk miatt üldöznek, otthont segítsünk teremteni. De rá fognak akadni magyar szívünkre, ha azt akarnák nálunk demonstrálni, hogy nem csak felekezet vagyunk, de külön nemzetiség is.

Egyért üdvözljük mi is a sionizmust. Azért az egyért, hogy révén sok százan közelednek felekezetükhöz, kik eddig távol tartották tőle magukat. Csakhogy nem teljes ebben az örömmünk, mert hisz a sionizmust betegség szülte: az antiszemitizmus. Hát még mindig úgy vagyunk, mint hajdan, a Szentírás korszakában, melyről oly gyakran megiródott: «és az Örökkévaló sujtotta az ő népet és a nép visszatért az ő Istenhez».

Még csak egy szót *Nordau* Miksától kegyetlenül lebunkóztott szegény gazdagjaink védelmére.

Nem tudom, milyen lábon állanak a Baselben kivégzett milliómosok a sionizmussal, de azt sejtem, hogy náluk nélkül alig hozzák össze *Herzl-Nordauék* azt a rongyos egypár ezer milliót a »zsidó állam« megvételére.

Hogy *Nordau* velök oly könnyörtelenül elbánik az csak arra mutat, hogy az »államalkotásra« nem nagy kedvet mutathatnak. Ez pedig rossz jel.

Hogy más irányban rászorgálnak-e a szörnyű justifikációra, azt legalább is kétségbe mernők vonni.

Nem mondom, hogy minden gazdag emberünk annyit áldoz felekezete javára, amennyit

áldozhatna; de hogy sokat, nagyon sokat köszön nekik felekezetünk, azt kis igazságszeretet mellett nem tagadhatja közülünk senki sem.

Nagy intézményeink, melyek annyira emelik felekezetünk becsületét más felekezetek szemében, náluk nélkül biz létre nem jöttek volna.

Nem szólok a frankfurti, párisi, londoni és bécsi Rothschildokról, a Montefiorekról, a Furtado-Heinékről, Montaguekról, a báró Hirsch párról, Mucattókról, Goldsmidekről és sok más országokra kiható jóltevőkről, kiknek végtére is meg kell bocsájtanunk millióikat, melyek nélkül alig vihettek volna véghez annyi dicső cselekedetet, — csak a mi községünket vegyük szemügyre, hogy meggyőződünk, mit köszön a felekezet csupán csak Budapesten gazdag hiveinek.

Iskoláinkat és nagy kórházunkat főképen gazdagok áldozatkészségének köszönhetjük; az árvaház, a legnagyobb az országban, szintugy a süketnéma-intézet egyetlen ember nagylelkű alapítványa; egy ember adományából állították föl az aggok házáat, egy ember adományából teremtették meg napjainkban az új gyermek-kórházat és csak a minap 700.000 frtot hagyományozott emberbaráti célokra szintén egy gazdag ember. Nagy számmal vannak, kik minden nemes célra, minden alkalommal adnak és adnak bőven és adnak fáradhatlanul, különösen, ha a felekezet céljai megkívánják.

Ezek a gazdag embereink bizony, bizony nem szolgáltak rá a többi megvetésére, vagy pláne arra, hogy »legutolsóknak mondassanak a zsidók társadalmában«.

Az egész sionista mozgalom különben, amennyiben az »államalkotást« céloz, nem egyéb, mint játék, bárha épenséggel nem veszedelem nélkül való játék.

Államalkotáshoz jóformán semmije sincsen. Sem a territorium, sem az egységes elem, sem a kellő gyakorlat, sem az élő nyelv, s legkevésbé a hatalom, mely azt megteremthetné. Nincs semmi, csak az antisemitismus, kiüldözött zsidók, no meg Herzl meg Nordau. Ha a nagy »purimspiel«-nek vége lesz, jön majd a migrain és a baj csak az lesz, hogy azok fogják elszenvedni, kik nem is »játszottak«. Adja az Isten, hogy a nagy lármának ne ellenkező hatása legyen, mint volt hajdan Jerichó kapui előtt. Hogy egy szép napon el ne záruljanak a szerencsétlen üldözöttek előtt Palesztina kapui és hogy ne kelljen majd hallaniok a szemrehányást azoknak is, kik »nem mulattak«, hogy: »ime, zsidók! ez a ti nagy hazafiságtok! Ugy bizzék meg bennetek a nemzet, hogy szél, ha fujdogál, ide-oda inogtok!«

Pedig valóban a magyar zsidóság ilyen szemrehányásra nem fog okot szolgáltatni sohasem.

Szabolcsi Miksa.

A sionista kongresszusról különben a következő tudósítást kaptuk:

A sionista kongresszus.

Bázelben a városi kaszinó kistermében vasárnap, aug. hó 29-én délelőtt nyitották meg a sionista kongresszust. Olvasóink tudják, hogy mi végből hívták együvé ezt a kongresszust, hiszen nemcsak céljaikat, de a kongresszus többször változtatott tárgysorát is közöltük. Össze-vissza 200 »küldött« jelent meg, még pedig a világ minden részéből. Volt ott orosz, bolgár, román, galicziai, osztrák, angol, francia, egy amerikai zsidó, sőt egy szál magyarról is tudunk.

Az ülést a korelnökül választott, Jassyból való Lippe nyitotta meg. Első dolguk az volt, hogy a szultánhoz, mint »a zsidó népnek Bázelben összegyűlt képviselői«, köszönő iratot intéztek, azért a jóságos bánásmódot, melyben a szultán birodalmában a zsidók, az üdvözlők nézése szerint, részesülnek.

Az elnöki székre ezután Herzl Tivadar dr., a híres bécsi tárczaíró, a sionista mozgalom megindítója és apostola került, mivelhogy elnökké közfelkiáltással őt választották.

Az alelnöki tisztet a másik apostolra, a nem kevésbé ragyogó tollu Nordau Miksára bízták, aki Párisban él. (Tudtommal ő budai származású és eredeti neve Südfeld volt). Általában a többi tisztséget is nagyon gyorsan töltötték be.

Herzl Tivadart, mikor a szószékre lépett, hogy üdvözlő beszédét elmondja, hatalmas tetszésnyilatkozatokkal fogadták, még pedig annyi nyelven, amennyi Babel tornya körül hangozhatott. A »zsidó állam« írójának szép férfias alakja, széles telt körszakállal és okos, ragyogó szemü arczával, melynek bizonyos szenvedő, fájdalmas vonás kölcsönöz érdekességet, nagyon jól festett. Jó darabig várt, míg a tetszészaj elülhetett. Azután megszólalt nyugodtan, kevés accentussal, világos, érthető hangon. Szavaiban megvolt a sionizmus programja; de kicsendült belőlük a fölhívás, mely egy egész világ diasporájában szétszórt zsidóságot szolidáris érzelmei költögetésére, azokban való egyesülésre szólította. Kiemelte a szónok, hogy a sionista kongresszus titkokat nem rejteget, nyíltan és a közvélemény szabad ellenőrzésére bizván követendő céljait föltűnést keltett ez a mondása: »A sionizmus visszatérés a zsidósághoz, még mielőtt hazatérnének Zsidóországba«. Akkor is sokaig körülfogta a tetszés tombolása, amikor a zsidógyűlölködés mozgalmait ismertette, amelyek ismét szorítják a zsidót és amikor azt hangoztatta, hogy az olyan népet, amely nem tud magán segíteni, lehetetlen talpra állítani.

Amíg Herzl dr. melegzenéjü szavával inkább az érzelmek hurjait rezgette, addig a másik szónok, Nordau Miksa, a dialektika legélesebb fegyvereivel fölszerelten az értelmi működésre kívánt hatni. Az irodalomban jártas világ ösméri ennek az embernek jellegzetes fejét. Nordau Miksa, akinek »Die konventionellen Lügen der Kulturmenschen« című műve néhány évvel ezelőtt olyan nagy föltűnést keltett, nagyhirű író és szellemi függetlenségénél fogva bizonyára az az ember, aki tud »a zsidók általános helyzetéről« beszélni. Mikor az 50 éves, fehér haju, fehér szakállu, keleties szemü férfi a szószékre lépett, őt is viharos tetszés köszöntötte. És szabad előadása során mihamar kigyult a szellemvillóság, s az axiomákba gyömöszölt vezérgondolatok, világot gyújtottak az elmékben. Szinte játéknak lehet azt mondanani, ahogy a szónok a középkori és a modern antisemitizmus pszichológiai analysisébe bocsátkozott, de

szomorujátéknak, amelyet előadott, hogy benne világítsa meg a zsidó szenvedéseit és keserveit. Ma — ugymond — kárvallók a zsidók mindenütt. . . Európa keleti részei. ben inkább tárgyi ez, míg Nyugateurópában erkölcsi. Amott a zsidókra a legkülönfélébb törvényes korlátozások nehezdednek, amelyek az emberi társadalom legalsó fokára nyomják le s ott tartják őket fogva; Nyugateurópában ugyan a törvények többi keresztény honfitársaikkal egyenlő jogokat biztosítanak nekik, a gyakorlati élet azonban a törvény rendelkezéseit megsemmisíteni és őket a közhivatalokból kizárni tudja.

Nyugoti Európában, ahol a zsidóknak több mint fele lakik, a nyomor irtóztató, a szellemi csakugy, mint az anyagi. A galicziai zsidók közül 90 százalék a szó szoros értelmében koldus. És mindezekben, a főnnforgó viszonyok között, lehetetlen segíteni.

A szónok érdekesen világította meg a zsidóemancipációt és a »Paradoxe« című mű szerzője maga sem csodálkozhatik azon, ha szellemes fejtegetései néha abban a veszedelemben forogtak, hogy paradoxokká válnak.

Azt mondotta, hogy a zsidó emancipáció a lelkében még nem volt befejeződve, amikor a törvényhozók azt az alkotmányban megállapították. Az 1792-iki emberek a következetesség kérlelhetlen alkalmazásával jutottak el a zsidók emancipációjához. Mintha egy egyenletet állítottak volna föl, például így: Minden embernek egyenlő joga van, a zsidók emberek, tehát a zsidóknak is egyenlő joguk van. Így tehát szinte azt mondhatjuk, hogy a nagy forradalom férfiai a zsidókat (»minket«, mondta a szónok büszkén) csupa elvnyargalásból emancipáltak. A zsidók azonban, akik éppen a középkori zsidóüldözések és zsidókivételes törvények folytán különöségeik legmakacsabb megőrzésére voltak utalva, örömmámorukban — úgy mondta — szétverték maguk mögött a hidakat, hogy beleolvadjanak a nemzetekbe, amelyek kaput nyitottak előttünk.

De ennek az új egyesülésnek mézeshetei mihamar elröppentek és husz év óta a zsidóüldözések, bár más alakban, de újra föltámadtak és annál aggasztóbbak, mert finomabbul érző embereket érintenek. *Nordau* ezután kérlelhetlen vonásokkal rajzolta meg a modern zsidó képét, aki ki van téve a társadalom megvetésének és lába alól elvesztette a biztos talajt. Azt a szemrehányást, hogy a zsidó legfőbb ura az arany, könnyen megdönti a szinlő sok millió testvér sorsával. Néhány százna lármás pénzmillióit messze földön veszik észre, de az ilyen gyorsan szerzett nagy vagyonnak urai — a kisebbséget mindenkor külön vettem, hangoztatta a szónok — olyan zsidók, kiket népük ilyeneknek el nem ismer, akik a zsidó népszövetség közvéleményében a legalsóbb fokon állanak és ez a »salak« — ezt a szót használta — sem nemességet, sem rendjeleket nem kapna közöttünk.

Es e szavak nyomán ismét viharos tetszés zúdult föl a teremben.

Szónok ezután lángoló szavakkal fordult a maranusok ellen, azon zsidók ellen, akik a zsidóságtól elszakadtak. Miután így annak a képnek, melyet a 19-ik század végén a zsidóság mutat, minden vonását megrajzolta volna, a szakreferenseknek engedte át helyét, akik az egyes országok zsidó lakosságának helyzetét ösmerítették.

Herzl és *Nordau* beszédei a kongresszus határozatából nyomtatásban is meg fognak jelenni, minélfogva részletesebb ösmeretetésük akkor lesz helyén.

Beszéltek: *Salz* dr. Tarnowból, a galicziai zsidók helyzetéről; továbbá *Haas* John dr. Londonból, az angol viszonyokról, a románországi állapotokról pedig *Pineles* dr. Galatzból. Párisból Mr. *Bahar* referált a francia zsidók, különösen az algiri francia zsidók helyzetéről, amely célra a legújabb algiri zsidóüldözések története elég bő anyagot szolgáltatott neki.

1870-ben az ideiglenes kormány az algiri zsidókat a polgári jogokban részesítette, hogy bennük kész szavazókat nyerjen. Mihelyt azonban eleget tettek a francia republikánus párt kívánalmainak, rögtön félredobták őket, mint a kihasznált szerszámot.

Algiriában körülbelül 45,000 zsidó lakik, kik közül 30,000-nél többen a legnagyobb nyomorban szinlődnék. Fajuk szép; erős termetű, gyarmati czélokra rendkívül megfelelő.

A sionista mozgalom bizonyára viszhangra lelne náluk és mint megváltást üdvözlőnek nyomorúságuk közepette.

¼1 órakor az ülést berekesztették. A délutáni ülés 3 órakor kezdődött.

Első referens *Ming* dr. volt Bécsből, aki az ausztriai zsidók helyzetéről beszélt. Beszédét fővonalakban a következőkben ismertethetjük:

»A zsidóság helyzete Ausztriában, képezi hazám legnagyobb szegényét. Népünk szorongattatása napról-napra nő, mert az antisemitizmus győzedelmeskedett.

A népnek a győzelmét jelenti ez a kormány fölött, sőt mi több, a korona mindenhatósága fölött is.

Jogainktól az alkotmányosság mezején fosztanak meg bennünket.

Az antisemitizmus aláasta törvények útján biztosított jogainkat, amennyiben népünket pusztán vallási társulatnak tekinti.

Sőt fölvette programjába vallási tanaink kigunyorlását is; a zsidóság szerinte egy közveszélyes és megsemmisítésre érdemes társulás. Hazám antisemitizmusa nemcsak nemzeti, hanem társadalmi is, amennyiben minden bajok, nyomor és korrupció kutforrásaként a zsidóságot állítja oda.

Lueger az ő ravasz politikájával az udvarnál is kegyben részesült, miáltal a zsidók helyzete jelentékenyen rosszabbodott.

Az antisemitizmus napjainkban Ausztria minden nemzetiségének közös tulajdonává vált, ebben ők mindnyájan megegyeznek, bármily ellentétesek legyenek is különben politikai nézeteik.

Az antisemitizmus száműz bennünket egy szellemi gheztóba. Politikailag pedig valósággal bomlasztólag hat.

A szentelt keresztelőviz választóvízzé vált, amely a liberális pártokat elemeire bontotta föl. Ausztria zsidóit társadalmilag megbélyegzeteknek, megvetetteknek lehet mondani. Nyugaton gyűlölettel, Galiciában megvetéssel találkozunk.

Sőt magába a tudományba is behatolt az antisemitizmus férgé. Csehország német egyetemének tanárai tüntetőleg résztvesznek a zsidóellenes demonstrációkon.

Elnyomatásunk egyik hathatós eszközének tartják a bojkottálást.

»Ne vegyetek zsidóknál«, ez a kiáltás hangzik végig egész Ausztrián.

Törvényes uton fosztanak meg bennünket jogainktól, a szavazócédulák és a sajtó útján, — és a kérényezésekről és relációkról végre a fosztogatásokon és öldöklésen lyukadnak ki.

Ezért is talál a sionistamozgalom Ausztriában ezrek és ezreknél örömteljes viszhangra.

Tanuló ifjúságunk, a diákság százával özönlik a sionizmus zászlaja alá. — Egy titokzatos erjedés, mozgás egy nagy jövő csodáiról enged bennünket álmódzni. A sionizmus megerősített bennünket, mert mi megtaláltuk benne magunkat. — A megváltás napja Ausztriában kialudt, — de távol keleten egy új ország fénylik, megváltásunk hazája, — az a föld, amelyet »Sionnak« nevezünk!

Viharos tetszés követte szóló fejtegetéseit.

Ezt követte négy további referens. *Ebner* dr. Bécsből a bukovinai zsidókról, *Rónai* dr. Magyarországról és végül *Rosenburg* New-Yorkból az amerikai zsidók — különösen az Észak-Amerikai Egyesült államokban uralkodó helyzetről értekezett.

Negyedőrai szünet után a program második főpontja következett.

»A sionista terv megállapítása« Első referensül *Birnbaum* N. dr. a szélső politikai sionizmus szószólója (kinek pártja a gyűlésen győzedelmeskedett is) lépett az emelvényre, akit viharosan üdvözöltek.

»Egy mozgalmat indítani annyi, mint azt történetileg szükségesnek bebizonyítani. A sionista program két dologon alapszik: 1. A tulajdonképi zsidó gazdasági életén és 2. a zsidó nemzeti életén.

Azon kérdés, hogy létezik-e egy nemzet, avagy nem, az abban a pillanatban el van döntve, amidőn csak egy ember is ezen nemzetet elismeri.

A zsidó nemzet kulturailag két nagyon egyenlőtlen részre oszlik. A régi, ázsiai civilizációban és az új civilizációban élők.

A zsidó — németül beszélő zsidók, akik a zsidó nép $\frac{3}{4}$ -ed részét kiteszik, — saját kulturával bírnak, amely azonban nem haladó kultúra és fejlődést nem mutat föl.

Találunk benne egy eltérést a zsidó kulturától és egy betérést az európai civilizációba.

A zsidók európaisága azonban csak egy elvont — nem pedig nemzetileg egyéniesített sajátság, amely súlyos hátrányokat von maga után, kozmopolita ábrándokat, mammonizmust és fél gyáva assimilációt.

Ennek a helyzetnek a megváltoztatása és e kérdésnek végképeni megoldása csak úgy lehetséges, ha a zsidó népet ismét egy egységes nemzetté alakítjuk. A sionisták az utódai azon férfiaknak, akik ugyanilyen vágyódást tanúsítottak egy új zsidó állam iránt, csakhogy ők kedvezőbb csillag alatt születtek, mert midőn a zsidó nemzet a civilizációban a vágyódáson kívül az akaratot is megtanulta, csak ekkor lett az ut a sionizmusnak egyengetve.

Népünk, általunk kivivandó megváltása általános kulturahasználattal jár a többi népekre is. Minél inkább megerősödik a visszaszerzendő új haza, annál kétségbevonhatatlanabbul, tekintélyesebbé emelkedne a zsidók nemzeti és társadalmi helyzete.

Az európeizmusnak egy új és mégis régi kipróbált néppel szolgálhatnánk, amely képesnek mutatkozik a legélénkebb részt venni egy hatalmas civilizatori munkán.

Egy palesztinai zsidó állam egyszersmind a régi óhajtott közvetítő szerepét játszhatná Kelet és Nyugat között, amelyre már különösen az ország geográfiai helyzete is alkalmassá teszi.

Valóban, semmi szükség arra, hogy a zsidók még tovább is hazátlan cigányéletet folytassanak — saját maguk terhére és senkinek sem öröme.

Ha azt is hangoztatják, hogy egy zsidó állam alapítása Palesztinában lehetetlen, úgy erre viszonzásul azt feleljük, hogy az a szó »lehetetlen« nem bír semmi jogosultsággal, mert ezáltal minden cselekedet és minden előrehaladás eleve megakadályoztatik.

A zsidók intelligenciáját, makacsságát és kitartását a sionista célok érdekeiért — csak támogatják a »becsületes és mérsékelt antiszemiták«.

Birnbaum dr. előadását illetőleg is fölvetették a kérdést a külön kinyomtatásra, amit reklamáció útján el is fogadtak.

Farbstein D. dr. Zürichből (szintén a szélsők egyike) a sionista programot gazdasági szempontokból indokolta:

»Mindenekelőtt nézzük csak, mit akarnak a sionisták?»

A sionisták minden ország zsidóinak egy Palesztinába való tervszerű emigrációjával, Palesztinába nemcsak népességet akarnak behozni, hanem a zsidókat is egy vallásilag, gazdaságilag és politikailag képzett néppé akarják emelni. Az egész sionista mozgalom egy vágy saját népünk útján megszerzendő gazdasági és politikai sikerekért.

»A zsidó a született kereskedő nép« hallatszik mindenfelől, de az ily állítás ép olyan helytelen, mint ahogy a történeti hűségnek sem felel meg. A zsidók csak történeti viszonyaiknál fogva voltak kényszerítve a többi népek közé keveredni és mint kereskedők szerezni meg a kenyeret — és ma ismét a történeti alakulások folytán lesznek kényszerítve maguknak új hazát keresni és újból egy egységes és önmagát fönttartó néppé alakulni.

A középkorban a zsidók, — hasonlóan a becstelekhez — nem tartozhattak a czéhek közé, emiatt voltak kénytelenek az ipar üzését kerülni és magukat a kereskedelem és pénzügyletekre adni. Az újkori zsidók története pedig csak ismételése a középkor történeteinek. A zsidókérdés első sorban nemzeti kérdés. Az embernek fejlődéséhez szabad földre van szüksége, amelyen szabadon mozoghat, munkálkodik, ha nem akar proletárrá süllyedni.

A sionisták ismerik földadatuk egész súlyát és nagyságát és jól tudják azt is, hogy az a cél csak akkor lesz elérhető, ha a zsidó népben a szabadság iránti vágy ismét életre lesz keltve.

*

A sionizmusnak programja, amelyet három ülésen héttagu bizottság állapított meg, hosszú élénk viták után egyhangulag elfogadtatott s a következőkép szól:

A sionizmus törekszik egy a zsidó népnek alapítandó és nyilvános jogilag biztosított hazát szerezni Palesztinában. E cél elérésére a kongresszus a következő eszközöket helyezi kilátásba:

1. Palesztinának czéltudatos betelepítése zsidó kézművesekkel, iparosokkal és földművesekkel.

2. Az egész zsidóság tagozása és összevonása alkalmas helyi és általános intézményekkel az ország törvényei szerint.

3. A zsidó önérték és néptudat erősítése.

4. Előkészítő lépések a kormányok hozzájárulásainak megnyerésére, a melyek a sionista cél elérésére szükségesek.

A zsidó autonomia.

Autonomikus szellők fujdogálnak. A magyar katolikus hierarchia, amely eddig a »laikusok« tömegeit minden egyházi ügyből kizárta, szükségét érzi, hogy demokratikus alapokra helyezkedjék, s a világi elemekben keressen megrendült helyzetének új támaszokat. Az egyházi ügyek a papok magándolgaivá sülyedtek, melyek iránt senki nem érdeklődött, legfőlebb a harangozó meg a kántor. S így a legutóbbi reformok idején magokra is maradtak teljesen; minden ellenzéki erőfeszítésök kárba veszett, ha csak a néppárt megalakulását nem nevezzük sikernek.

A néppárt azonban, mint a jelek mutatják, nem vált be úgy, ahogy a papság szerette volna. Nagyon is képzeleti, illuzórius az a politikai súly, melyet neki tulajdonítottak. — Be kell vonni tehát az értelmiséget az egyház kormányzatába! — ez az új eszme. Így legalább az az a kevés »nadrágos ember«, aki a néppárt szavazója, kortese vagy képviselője lett, meg fogja kapni az őt megillető jutalmat, elismerést, ki kongresszusi képviselőségben, ki kurátorságban, ki tanácsosságban, ki főügyelőségben. A papság lekötölezi őket magának, le mindazokat, akik ilyen tisztségekre vágyakoznak.

Igy még közérdekűvé lehet tenni, egyidőre, a papi vagy, mondjuk udvariasan, katolikus egyházi érdekeket. A papság inkább osztozik a világiakkal, mintsem föladja a harcztot a »megátalkodott szabadkőmivesség ördögi praktikái« ellen. Az egész mozgalom a háboruk előtti ujonczozásra emlékeztet. Si vis pacem, para bellum! Ha békét akarsz, készülj a háborúra! Ha nem akarod, hogy a papi vagyont államosítsák, idomits előre korteseket az egyháznak, akik zörögjenek a templomba nem járó katolikus szavazó polgárok köreiben is.

Nyilvánvaló, hogy a katolikus papság anyagi és erkölcsi vagyonának védelmére ez a legjobb rendszer. Későn látták be, hogy mitől is olyan erős a két protestáns felekezet, mitől oly vastag és hajthatatlan az a híres kálvinista nyak. Bizony ennek presbiteri alkotmányában van legtöbb ereje.

Ami a katolikus autonomiából hiányzani fog, a szabadság, türelem és tántoríthatatlan hazafiság, az nekik egyelőre nem fontos, de majd be fog szivárogni az is lassanként, a papság akarata ellenére is; — beviszik a világiak. És akkor a katolicizmus épp olyan bástyája lesz a hazának, mint ma a két protestáns egyház.

A kormány, — amint hirlík — a zsidók autonomiájának ügyét is tárgyalatni akarja, talán még az idén. Két ok kényszeríti erre. Egyik az, hogy legyen végre az összes felekezetek ügye rendezve, mert bajos kormányozni az eddigi khaoszban. A másik ok, úgy látszik az, hogy a szabadelvű pártot erősítsék a zsidóság lekötölezésével.

Hogy a zsidóság szervezésére szükség van, de a módját nem bírják megtalálni, régi téma. Elvégre a recepció írott malaszt, semmit érő vívmány mindaddig, míg a magyar-zsidó egyház meg nem alakul. Olyan egyházat, mely szervezve nincs, amelynek látható képvise-

lete nincs, szóval, amely csak »névben él, de nincs jelen« sehol: recipiálni sem lehet. A mai körülmények között megeshetnék az a tréfa, hogy a zsidók többsége megalakulván, kimondaná: ő az a zsidó egyház, amelyet recipiáltak, aki ennek nem tagja, az nem zsidó, hanem — nazarénus vagy baptista. Ha az orthodoxok lennének az a többség, kiköösítenék a haladó neológokat, ha a haladók vannak többen, megérhetnék azt a szenzációs kijelentést, hogy Máramarosban nincsenek zsidók. Pedig a statisztika szerint szép számmal van zsidó Budapesten is, Máramarosban is.

Ezek a kivételes állapotok, melyek ily különös eredményre vezetnének, nem lehetnek tartósak. Ilyen állapotok csak Amerikába valók, ahol tíz ember összeáll, választ papot, megalakítja a 8641-ik számú új keresztény felekezetet és kiátkozza a többi mind.

Magyarországon még mindig ahhoz vagyunk szokva, hogy a felekezet sok népből és sok gazdag pártfogóból áll. A hazai felekezetek, mind népes, vagyonos testületek. Tulajdonképen mi keresztények a zsidóságot sem tudjuk annak a szakadozott, községekként önállóvá tömörült testület halmazatnak elképzelni, a mi. Előttünk érthetetlen, hogy a honi zsidóság nem egy tábor, hanem ezer apró, törékeny csapat. Hiszen ilyen állapotban az is csoda, hogy törvényesen elismertté tudott lenni a felekezet, vagyis inkább a neve. A szegény nazarénusok bezzeg nem szervezkednek, de nem is boldogulnak. Azok ugyan még várhatnak a recepcióra.

A zsidóság egyenjogusítását, úgy az egyénét, mint a vallását, tagadhatatlanul azok vívták ki, kik a nemzethez közeledtek, kik haladtak és magyarokká lettek. Napszamosokat szolgáltatott az irodalomnak, tudománynak és művészetnek. Közreműködtek a nemzeti szellem terjesztésében, a nemzeti vagyon gyarapításában, ami semmiképen sem került ki sem a kaftan és piész alul, sem a zürzavaros német-lengyel jargonból.

Kár, hogy nem fogja ezt föl észszel a zsidóság ellenzéke, a disszidens, széthúzó orthodoxia. Pedig, ha a ma már tekintélyes haladó tábor cserben hagyán őket, ha a bizalmatlanságra mellőzéssel felelne, bizony csak ez a kisebbség vallaná kárát. Ők a szegényebbek, kulturátlanabbak, ők azok, akik sem egymás közt, sem a modernekkal összejárni nem tudnak és így bármiféle baj, szerencsétlenség, üldözés őket sújtaná legjobban. Jaj a gyámoltalan kisebbségnek veszély idején!

Kiszámíthatatlan károkkal és bajokkal járna e kisebbségre nézve, ha a magyar-zsidó egyházból kilépnének, illetőleg, ha a készítendő szervezetbe nem akarnának beilleszkedni. A törvény csak egy zsidó felekezetet ismer el, a Mózes-vallásukét. Holott az orthodoxok ma már külön felekezetnek kezdik magokat tekinteni. Ha a szervezés bekövetkezik, pedig az már rövid idő kérdése, hová fognának ők tartozni? A magyar törvényhozás nem lehet apró vallási viták színhelye; arra tehát nem okos dolog számítani, hogy még egy külön recepció alkottassék eme kisebbség számára. A többség megalakul, szervezkedik, megalkotja a zsidó-egyházat és

aztán, aki annak tagja lesz, az zsidó, aki nem tagja, az bizony felekezetenküli marad, mert törvényesen el nem ismert felekezet ez idő szerint nem lehetséges.

Ha pedig ezt a szervezetet egyszerűen ráerősztokolják minden zsidóra, ami elvégre emberségtelen eljárás, bárminő körülmények mentse is különben, az sem valami lelkesítő állapot eme kisebbségre nézve. Mit ér annak a vallásszabadság, aki nem vágyik rá? Mit ér a kegyelem az olyan fogolynak, akit úgy kell kidobni a börtönből karhatalommal? Az orthodoxok vonakodása ettől a modern, szabad szervezettől bámulatosan visszás dolog. Mintha a csuka elkezdene jajveszékelné, hogy ne dobják őt a Dunába, mert belefúl.

Gyarlóság azt hinni, hogy rend és szabadság nem férnének össze; hogy a zsidóság elveszíti jellemző karakterét, vagy meggyőződéseiből csak egy jottányit is, mihelyt elfogadja a mai időknek megfelelőbb szervezetet. A receptció sokkal őszintébb, világosabb törvény, mintsem azzal szemben akárki is gyanút táplálhatna. A zsidóság megnyert e hazában mindent, amire mint polgárnak vagy zsidónak szüksége lehet. Miért hát ez a vonakodás, ez az idegenkedés? Nincs e hazában a zsidóknak olyan ellenségük, aki árthatna nekik. Csak magának árt, önmagát zárja ki az ujkor fényes vívmányai-ból, aki még mindig gyanakszik és huzódzik.

Lehetetlen, hogy ezt, s a vonakodásnak esetleges keserű következtetéseit az orthodoxia rebellisei mielőbb be ne lássák. A zsidóságnak szervezkednie kell. Saját érdeke, hogy tömörüljön, mert a 'jövőről nem tudhatjuk, mit hoz? Az a nevezetes »bécsi szocializmus«, mely zsidó-üldözéssel akarja a szegény népet elámitani, ha már jól nem tarthatja: fölülheti fejét minálunk is. A szervezkedés szükségét a hatalmas katolikus felekezet is belátta, s rohamosan, óriás erőfeszítésekkel törekszik helyzetét új erősítésekkel biztosítani.

Ezt a példát a zsidóságnak is követnie kell, ha nem akarja kockáztatni az eddig elért összes eredményeket. Ha esetleg reakzionárius áramlatoké a jövő, mit fognak csinálni, hogyan fognak védekezni több felekezet-árnyalatokra oszolván? És mi célja lehet az ilyen szakadásoknak olyan felekezetenél, mely kétezer év óta nem változott, mert változás csak az egykor »nemzeti« nyelvet érte.

Hazafias kötelesség is a szervezkedés. A receptióért cserébe modern szervezetet követel a magyar közvélemény. Nép- és középiskolákat kell a zsidóságnak állítania, melyekben vallásuk ápolása mellett a magyar nyelv, hazafiság és műveltség terjesztessék. Ily nagy kötelességeknek pedig csak vállalva, egyesülve, egyetértve felelhet meg a magyar-zsidó-egyház.

És aki ebben nem segít, aki ezt ellenzi, az bizony, azt hiszem, nem is jó zsidó, de semmiesetre nem jó magyar, hazafi, akármit állít is önmagáról különben. Szó és tett együtt alkotja a hazafit.

De majd elválnak nem sokára minden!

Zempléni Árpád.

Utóhangok a komáromi napokhoz.

A komáromi rabbigyűlés hát mégis meg volt tartható. Hiába röpödtek körül a vészmadarak, amint az már szokásban van nálunk; hiába voltak a baljóslatok: a várva-várt fiaskó nem következett be. A rabbik mégsem oly tehetetlenek, szalmatűzlelkedésűek, mint a milyeneknek bizonyos oldalokról szeretik festeni őket. A rabbik most már másodizben bizonyították be, hogy bennök megvannak mindazon föltételek és kellékek arra, hogy a magyar zsidóságot, a mennyire az rájuk tartozik, vezessék és vallási érdekei fölött, mint erre leghivatottabbak, őrkdjenek.

Annak, amit Komáromban határoztak, csak örülni fognak azok, akik a hierarchia popánczától össze nem borzadnak és a felekezetenek egy önérzetes és önálló gondolkodásu rabbikart kívánnak. Igaz ugyan, hogy a világiak éppoly kevésbé vettek tudomást rólunk a kis Komáromban, mint két évvel ezelőtt a nagy székesfővárosban; de ez is csak a mellett bizonyít, mennyire égetően szükségesek a rabbigyűlések, már csak azért is, hogy az ellenünk uralkodó előítéleteket, ha bármily lassan és bármi sokára, de végre mégis eloszlassuk. Meg kell döntenünk azt a széles körökben elterjedt tévedést, hogy a rabbi csak községének határain belül valami, de ezen kívül ő semmi s neki semmi köze ahhoz, mi történik másutt. Megvan a világiaknak működési köre, ahová a rabbik sohasem fognak elkalandozni, de viszont az utóbbiaknak is megvan az ő terük, ahol csakis őket illetheti meg, nem a kormányzás, mert ilyenre senki nem gondol, de az irányadás. A rabbik mulasztást követnének el, ha közönyös szemléllő maradnának annak a tohuwabohunak, melynek lábra kell kapnia, ha ők még tovább is megmaradnak egymástól való izoláltságukban. Nem elég érezni a bajt és időről-időre fölsóhajtozni, hanem tenni kell valamit, még mielőtt kívülről erre utasítatunk. Senki sem vádolhatja tehát a rabbikat fontossággal, vagy szereplési vágygyal, ha ők tömörülni kívánnak s munkálkodni akarnak egyesült tudásukkal és tapasztalataikkal a zsidóság előbbrevitelén. Hiszen bizonyára kényelmesebb dolog az, szorítkozni csupán arra a községre, mely bennünket bizalmával megtisztelt; de hivatásunk ennél többet követel tőlünk.

Am azt hozzák föl, hogy mihaszna határozzunk, ha hiányzik erre a hivatalos fölhatalmazás és nincs végrehajtó hatalmunk; de mi bizunk a zsidóságban, hogy nem fog ellenkezni azzal, amit rabbijai a vallásosság érdekében szükségesnek tartanak, kivált ha látja, hogy az nem egyeseknek egyéni véleménye, hanem az egész testületnek alapos tanácskozás után létesült közös megállapodása.

Egyelőre azonban a dunántúli rabbik egyesülete van hivatalba megezőfolni azokat, kik a rabbik csak mint »első hivatalnokot« tartják helyén, de nagyobb szabásu hatásra képtelennek hiszik. A rabbik ezen rájuk nézve lealázó fölfogásra még eddig nem adhattak okot, mert

még föl sem merült az eszme, hogy rájuk mint testületre a vallásos élet előbbrevitelét bizzák, a jövő azonban meg fogja mutatni, hogy van egy széles tér, melyen egyedül őket illeti a kezdeményezés és cselekvés joga és kötelessége.

Kérjük tehát azokat, akik annyira kételkednek egyesülésünk üdvös eredményeiben, hogy lennének egy kis türelemmel és engedjenek egy kis időt, hogy őket jobb véleményre indítsuk magunk felül.

Azon buzgóság után ítélve, melyet a dunántuli rabbiknak megjelent fele Komáromban kifejtett és azon meleg üdvözlésekből következett, melyek a meg nem jelentek részéről beérkeztek, a legjobb sikert várhatni a jövőben, annyival inkább, mert a kitűzött célok a való életből meritvők és megvalósításukra csak erős akarattal kell, ami pedig a kartársak egyikében sem hiányzik.

Székesfejervár.

Dr. Steinherz Jakab,
főrabbi.

Zsidó iskolák beszámolója.

XVII.

A kaposvári zsidó hitközség népiskolája.

A hitközség ez évben is tetemes áldozatot hozott iskolájának, mely az évi előirányzatot 2300 forinttal terhelte meg. Beírva volt 200 tanuló, 111 fiu és 89 leány. Év végével vizsgát tett 189. Az egészségi állapot a tavaszi hónapok kivételével, kedvező volt.

A krajczáregyesület 31 fiut és 43 leányt látott el télire való ruhával, a hitközség pedig 53 tanulót tankönyvekkel.

A télen tartottak egy ifjúsági ünnepélyt, melynek jövedelmeit a tanítói és ifjúsági könyvtár beszerzésére fordították. Ünnepet tartottak továbbá abból az alkalmából, hogy *Helischauer* József főmérnök, az iskolaszék elnöke, az államvasutaknál betöltötte hivatalos működése negyedszázadját, valamint május hó 22-ikén, amikor meg *Herzog* Manó dr. főrabbinak, az iskola igazgatójának volt tiz éves hivatali jubileuma.

A tanulók között kitűnő 18, jeles 23, bukott 30 volt. Az értesítő felsorolja azokat az iskolákat, melyek neki megküldték értesítőjüket. Ilyen kimutatást eddig egy értesítőben sem láttunk.

Az iskolaszék a következőképpen volt összeállítva. Elnök: *Helischauer* József, m. á. v. főmérnök; jegyző: *Löwentritt* Ödön dr. ügyvéd és akadályoztatása esetén *Sugár* Mór tanító. Tagok: *Grünwald* Lipót, *Hollósi* Lajos, *Honig* Ferencz, *Kemény* Albert, *Kohn* Miksa, *Löwensohn* Pál, *Oszman* Albert, *Pefferkorn* Ármán, *Réthy* Ignác dr. orvos, *Székely* Ármán, *Weinstein* Ignác kir. mérnök, *Weisz* Márkus, *Sugár* Mór tanító. Iskolaigazgató: *Herzog* Manó dr. Iskolaorvos: *Weisz* Albert dr.

A tanítótestület tagjai: *Fischer* Hermina, *Serényi* Mór, *Gömöri* Ármán, *Sugár* Mór, *Kardosné-Lövi* Julia, *Bürger* Fülöp, *Vértesi* Adolf, *Berger* Lajos főkantor.

XVIII.

Az újvidéki izraelita népiskola.

Ennek az iskolának értesítője a többitől elütően, de azért ugyeszen van összeállítva. A tanévet ünnepélyes istentisztelettel, melyen *Pap* Ignác dr. főrabbi szónokolt, nyitották meg. A tanítás egész éven át akadálytalanul folyhatott, csak a tanév vége felé fordult elő több megbetegedés.

Az iskolába beírtak 208 növendéket (108 fiu, 100 leány). Évközben 16 lépett be, de kimaradt viszont 13.

A télen egyesek fáradozásából létesített népkonyhában 23 növendék a téli hónapokban meleg ebédet kapott.

A havi iskolaszéki gyűlések előtt *Pap* Ignác dr. főrabbi elnöke alatt mindig szakszerű tanítói tanácskozás volt. Az iskolaszék tagjai sűrűn eljártak az iskolába.

Az ifjúsági istentisztelet honos volt. A testi nevelésre is nagy gondot fordítottak és ha az idő engedte, a növendékek játék, torna és kirándulásban nyertek szórakozást.

Junius 8-ikán hazafias ünnepélyt tartottak az iskolában. A könyvtárt csak a III. és IV. oszt. növendékek használhatták.

Az iskolai alapítványok összege 1664 frt 75 kr.

Az iskolaszék a következőkből állott: *Pap* Ignác dr. főrabbi elnök, *Dálnoki* Adolf dr. orvos, *Ernst* József kereskedő, *Kassovitz* Ármán dr. orvos, *Löwy* Sámuel dr. orvos, *Nemes* Sándor dr. ügyvéd, *Raabstern* Ábrahám magánzó, *Steinfeld* József dr. orvos; *Ernst* Márkné, *Krishaber* Mór drné és *Teubner* Jánosné, mint a női bizottság tagjai; *Fischer* Jakab jegyző és *Ipolyi* Ernő, mint a tanítótestület ez időbeni képviselője.

A tanítótestület tagjai: *Goldberger* Mór, *Ipolyi* Ernő, *Kohn* Ferencz, *Weiss* Berta.

XIX.

A kassai izraelita elemi iskola.

Ezen iskola belső szervezetében az a változás történt a lefolyt évben, hogy a váltakozó rendszert az osztályrendszerrel cserélték föl, az igazgatást pedig fölváltva teljesítik a tanítók. Ez évben *Schwartz* Lipót volt az igazgató, aki az értesítőt közli.

Az iskolába 206 tanuló járt (118 fiu, 88 leány). Ezek közül 39 tandíjmentes volt, 57 pedig fél tandíjat fizetett.

Az iskolaszék és tantestület szorgalmasan működött. A tanítótestületnek a földolgozott anyagról havonként jelentést kellett az iskolaszék elé bejelentenie, amit ezután jegyzőkönyvbe vettek s a következő év munkarendjét ennek alapján állapítják meg.

Miután *Handler* Simon drt Lugoson főrabbiává választották, a tanítótestületnek a hitoktatásról is gondoskodnia kellett.

Iskolai ünnepély volt bőven. Október 4-ikén, a király nevenapján, márczius 15-ikén és junius 8-ikán. A vallásérzületet ifjúsági istentiszteletekkel nemesbítették. Május 25-ikén ifjúsági majálist rendeztek.

Szilágyi Nándor tanító az általa rendezett jótékonycélú hangverseny jövedelméből 195 ifjúsági könyvet szerzett be az iskolai könyvtár számára.

Az iskola mint testület számos ünnepségen vett részt. Így a kassai dómtemplom avatásán, *Zapoczky* tanfőügyelő, *Lederer* Ábrahám, *Erdődy* János, kassai kath. tanítóképzőbeli igazgató, *Münster* polgármester, *Moskovics* Jakab tb. főorvos, *Loósz* városi tanácsos jubileumain és a főreáliskola zászlószentelési ünnepén.

A növendékek közt kitűnő 16, jeles 39 volt, megbukott 29.

Az iskolaszék a következőkből állott: *Holländer* Lajos dr. elnök, *Klein* Fülöp dr. titkár. Tagok: *Fényes* Dezső, *Glück* Lipót dr., *Horowitz* Felix, *Handler* Simon dr. hitközs. Letzter Simon, *Liebermann* Kálmán, hitközs. főrabbi, *Neuwirth* Elek dr., *Rottenberg* Dávid, *Schwartz* Lipót, e. i. igazgató és tantestületi képviselő, *Scharman* Arthur, *Szegő* Alajos, *Steiner* Lipót dr., *Wachsmann* Samu, *Weinberger* Jakab dr., *Weisz* Béla dr.

A tanítás munkáját *Schwartz* Lipót, *Engländer* Mózes, *Stein* Jakab, *Szilágyi* Nándor és *Ehrmann* Frigyesné szül. *Spiegel* Antónia végezték.

H i r e k.

— »Szabad Izrael« első alkotása, mint értesülünk, meghalt, még mielőtt meg tudott volna születni. Igaz, hogy ő maga sem született még meg törvényesen s több mint valószínű, ha meg sem pillantja soha törvényesen a napvilágot, de azért mégis teremteni, életbe hívni akart valamit, tán csak azért, hogy legyen mire hivatkoznia. És mi volt vajjon az a nagy mű, vagy intézmény, melyet alkotni vágyott? Iskolára gondolsz, jó olvasó; menhelyre, templomra, árvaházra, vagy más, nem mindennapi, egészen új intézményre, melyet hadd bámuljon a világ! Hadd lássák az ellenségek, a kaján irigyek, mit akar, mire képes az új alakulás; hadd piruljon a nem szabad Izrael, hogy ilyen legényt megakadályozni igyekszik abban, hogy megszülessen. Szalma, szalma! kedves olvasó; nem találdad el, még az út is hamis, melyen keresni indultál. »Szabad Izrael« csak hust akar; »hust, hust, kóser hust!« mint az abban a hirhedett cikkelyben meg volt írva, melynek megadja most az árát vakmerő írója. Ismételve a székes-fővárosi magisztratushoz fordult a tulajdonképen, még nem létező község, engedne neki mészárszéket fölláztatni és adjon neki hozzá sakttereket, hogy szabadon és függetlenül, csak önmaguk fölügyelete mellett mérhessék »a hust, a hust, a kóser hust!« És Budapest tanácsa nem érti meg a nagy reformerek szózatát, nem érzi át, mi dagasztja keblét az eget kérő marhabizományos és mészáros uraknak és megtagadja a mészárszéket, a sakterekre nézve pedig azt adja válaszul: nincsenek raktáron.

Taglóval még nem reformálták Izraelt és marha bizományosok még nem teremtetek szellemi életet. A frivolis játék vallásalapítással, reformokkal, csak azért, hogy szabaduljanak a hitközség fölügyelete alul, mely kötelességét teljesíti, midőn azon van, hogy akik hivei közül kóser hust akarnak, *kóser hust* kapjanak is, — nem maradhat megtorlás nélkül és a magyar kormány nem engedheti, hogy az alkotott szabad törvényeket vallásalapítás czégére alatt jobb üzletre használja föl egyik vagy másik czéh.

Ami bennünket illet, meg fogjuk adni a nyílt szó árát, megadjuk már ma is — hogy jogerőre emelkedett az ítélet — lapunk első helyén és el fogjuk szenvedni az ítélet többi részét is. De ez nem fog eltántorítani kötelességünk teljesítésétől a jövőben sem, egyetlen perczre sem. »Testemet ütlegelőknak tettem ki — hirdeti Jezsaiás próféta — és arczomat marczangolóknak; képeimet nem rejtettem el köpés és szemét elől; de az Ur az én támaszom, arczomat sziklakeményiségüvé változtattam és tudom, hogy meg nem szégyenülök.«

Megemlítjük, hogy Kondor Alfred ur, a Giro- és kasszaegylet disponense csak a napokban önként jelentkezett a pesti izr. hitközségnél, melyet, — ugymond — működéséért nagyra becsül, melynek intenczióival tökéletesen egyetért és melynek föladataiért szívből lelkesedik. Belépett tagnak és önmaga a rendesnél nagyobb adót szabott ki magára. A hitközség e derék új tagja fia dr. Kondor Józsefnek, a még nem létező »Szabad Izrael« szellemi vezetőjének, ki mint ellenfelünk nem engedte — mert tőle függött — hogy amit róla állítottunk, azt be is bizonyíthassuk, minélfogva a sajtóbíróság kimondta reánk a marasztaló ítéletet.

— Félsszázezer forint. Rövid időn belül, ma már a harmadik jelentékeny summáról adhatunk hírt, melylyel elhunyt hitfeleink a felekezeti és közjótékonyagnak, humanus intézményeinknek és közhasznú czéloknek áldoztak. Az első Taub Salamon volt, a másik özv. Bossán

Jakabné, a harmadik Baumgarten Bernát, aki a minap halálozott el Ischlben. Miként Taub, ez sem sokat szerepelt a közéletben, amíg élt; a csendes munka lekötötte egész idejét, annyira, hogy még családi tüzhelyt sem alapított. A főváros kereskedői világában ösmerték ugyan és a szegények is hálával emlegették nevét, föltűnést kerülő jótékonyágát; az ujságok azonban nem vették hirthordó szárnyaikra. Csak most, amikor végső rendelkezésében vagyonának harmadrészét, közel félszázezer forintot hagyott jótékony és közhasznú czélokra, kapott megdicsőült szelleme néhány sort bucsuztatóba. Ez is elég annak, aki azoknak szívében keres marandó emléket, akiket a szerencse átugrott és ember társaik nem egyszer tehernek tekintenek. Baumgarten jótékony hagyományainak összege 47.500 frtra rug, amely összeg, hiteles adataink szerint, a következő czélokra jutott:

Országos izr. ösztöndíjegylet 10.000 frt. Budapesti izr. kézmű- és földmívelési-egylet 10.000 frt. Izraelita közalap 3400 frt. Pesti Chevra Kadisa 5000 frt. Pesti izr. sinlők háza 2000 frt. Pesti izr. hitközség fiárvaháza 2000 frt. Pesti izr. nőegylet leányárvaháza 2000 frt. Országos izr. tanítóképezde 2000 frt. Pesti izr. hitközségnek iskolai czélokra 3000 frt. Országos izr. siketnémák intézete 2000 frt. Általános országos alap 1000 frt. Lovasberényi hitközség 1500 frt. Bonyhádi hitközség 1000 frt. Budapesti általános poliklinika 1000 frt. Szegény iskolás gyermekek ruházási alapja 1000 frt. Gabona csarnoki alkalmazottak alapja 200 frt. Szarvasi Chevra Kadisa 200 frt. Kisujszállási Chevra Kadisa 200 frt. Összesen 47.500 frt.

— Rabbibeiktatások. A zsolnai hitközség új rabbija: Friedmann Dávid dr., aug. hó 29-ikén foglalta el új tisztségét. A pályaházba, ahová Szegedről, hol három éven át rabbisegédként működött, a hitközségi képviselőt küldöttségével érkezett, — a zsolnai hitközség elnöksége és választmánya fogadta az új lelkészt. Hosszu kocsisorral hajlattak föl innen a zsufolásig megtelt zsinagóga elé. A szószerzőfogláló beszédre az esti ima után került a sor. A lendületes, formában és tartalomban egyaránt kitűnő beszéd alapigéjül — mint tudósítónk írja — a heti szakasz 7 első sora szolgált: a jogról, igazságról és békéről, aminek során az új pap meggyőzően fejtegette az igazi lelkipásztor hivatását. A mély hatású beszéd végén a királyért és hitközségeért mondott imát, majd volt hitközségétől, a szegeditől bucsuzott el. Este fényes bankett volt, ahol a toasztokból is bőven kijutott. Rosenfeld hitközségi elnök az elnökség és a választmány nevében köszöntötte a rabbit, míg Schauer Gyula dr. a hitközség nevében tette ezt. Szép beszédekkel mondtak még Mátrai igazgatótanító, Pollak dr., Kux dr., Spitz és Braunberg tanítók, valamint az ünnepezt szegedi kísérei. Friedmann dr. melegen köszöntö meg a sok figyelmet és elismerést, melyet személyének és képességének előlegeznek s azon reményének adott kifejezést, hogy községével a jó viszony tartós, az egyetértés állandó és működése áldáshozó leszen.

A keszthelyiek új rabbiját: Büchler Sándor drt aug. hó 31-ikén iktatták be tisztségébe. A jeles fiatal történész Moórrol, szülői otthonából indult utnak, szülői és a moóri hitközségnek Ganzl Mór elnök, Kohn Zsigmond alelnök, Heumann József iskolaszéki elnök és Neuhäuser Ignác elöljárósági tagból álló küldöttsége kíséretében. A keszthelyi hitközség részéről az érkezők elé Balaton-Szt.-Györgyre küldöttség utazott, amelynek nevében Hochmuth Fülöp elöljárósági tag köszöntötte az új papot. A Keszthelyig vezető viczinálison hideg buffettel

látták el az ünnepeket. A keszthelyi pályaházban Schwarz Zsigmond dr. alelnök szinompás kis beszédben üdvözölte Bűchler Sándor drt. A menet a templomhoz vonulván, annak udvarán iskolás fiúk és leányok, gimnáziumi és polgári iskolai növendékek által alkott sorfal között vezetett az utjuk. Itt egy fehér ruhás kis leány köszöntötte kedvesen az új lekipásztort, akinek rózsacsokrot adott a kezébe. A templom bejáratánál Hoffmann Samu dr. hitk. elnök mondott szívélyes istenhozottat, tolmácsolván mindazt a várakozást, reményt, melyet a hitközség új papja irányában táplál. Ezután a föllobogózt, virágdiszbe öltözött templomba mentek be, ahol Löwinger kántor szép »ma-tovu -ja és délesti ima után Bűchler P. moóri főrabbi, az új pap édes apja, hivatá-ába avatta, fia lelkére kötén, hogy családi hagyományaik, megdicsőült őseik szellemében ápolja a zsidó vallást, a békét és tudományt. A nagy hatású avatást az új pap szószékfoglalása követte, melyben ez, bevezető imája után, fogadkozott, hogy a vallásos érzület megszilárdítására, a zsidó önérték ébrentartására, multunk iránt való érdeklődés költögetésére, a hitoktatás eredményessé tételére fog törekedni és kiválóan azon fog fáradozni, hogy hiveiben az általános emberszeretetet, a magyar nemzeti érzést fejlessze, izmosítsa. Az istentiszteletet, melyen a város keresztény előkelőségei is jelen voltak, a »Hymnus« el-énekléssel fejezték be. A templomból lakására kísérték az új rabbit, mely egy egész emeletet foglal el a Balatonra néz. Itt az elnök bemutatta az előjáróságot és az izr. nőgyesület küldöttségét. Este 7 órakor bankett volt, melyet a hitközség tanácstermében a hölgyek rendeztek. Részt vett ezen az egész hitközség, több vidéki deputáció, Singer Bernát dr., a tapoleczai rabbi és Fischer dr. a tapoleczai hitközség elnöke, a zala-szent-gróti hitközség Hartenstein rabbival, a sümegi, zala-egerszegi stb. küldöttségek. A fölköszöntök sorát, a királyt köszöntvén, Hoffmann Samu hitk. elnök nyitotta meg. Schwarz dr. alelnök az új rabbit köszöntötte. Szép fölköszöntöket mondtak még: Bűchler P. (Moór), Fischer dr. és Singer dr. (Tapolecza), Hartenstein (Zala-Szt.-Gróth), Heumann József dr. (Moór), Neumark dr. keszthelyi orvos, Hoffmann Miksa, Pelhő Vilmos, Lázár Samu, Hochmuth Fülöp, Löwinger főkantor, Breuer Keszthelyről. Fölolvasták a halomszámra érkezett sürgönyöket, köztük Tenczer Pálét, a nagykanizsai hitközségét, Steinherz dr. székesfehérvári főrabbiét, Sebestyén Károly drét, a Naschitz-intézetét, Handler tatai rabbiét; az »Egyenlőség«-ét, melyet kedves munkatársának küldött, meg is éljeneztek ötleteiért. A banketten résztvettek a hölgyek is, a hitközség legelőkelőbb tagjainak feleségei és leányai, kik maguk szolgálták föl, amely kitüntető figyelmükért a pezsgőnél az ő kedves munkájuknak is sok-sok elismeréssel adóztak.

A muraszombati hitközség rabbiszekét, amint előre jeleztük, szintén aug. hó 31-ikén foglalta el az új rabbi: Frank József dr. Az érkező új pap elé Regedére Árvai Henrik és Neumann Adolf képviselőtestületi tagok utaztak s az előbbi köszöntötte. Muraszombatra érkezvén, Geiger Vilmos dr. üdvözölte Frank drt emelkedett hangon. Ezután a templom elé hajtottak, amely nagyon szépen volt díszítve és zsufolt hajóval várta lekipásztort. A közönség soraiban képviselve volt a város, az összes helyi hatóságok s a város máshitű lakosságának színe-java. A rabbiszek átadása után a szószéktoglalásra került a sor, amelyben a fiatal lelkész bevezető, emelkedett hangú imája után kifejtette működésének vezérelemeit: szeretetet a zsidó vallás, szeretetet a béke, szeretetet a hazá iránt. Kiemelte, hogy hivatását nem dicsőségnak, hanem miként egykor egy bölcs tanítványait fölavatván, mondá:

szent munkának tekinti, amely lelkesít és buzdít. A beszéd mélyreható tetszést keltett. Az istentisztelet végétével a küldöttségek tisztelegtek az új rabbi előtt: a város részéről, az ifjusági egyesület és a nőgyesület nevében. Este bankett fejezte be az ünnepségek sorát.

— **Panasz a beregi alispán ellen.** Mezőkászonyból, Beregmegyében, fölpanaszolják, hogy az alispán 4684. számú leirrattal meghagyta a szolgabírónak, hogy utasítaná a nevezett hitközséget, melynek rabbija a mult évben meghalt, de a kinek a helyét még eddig nem töltötte be, — »válasszon haladéktalanul új rabbit, a választási jegyzőkönyvet pedig az új rabbi oklevelével és egyéb okmányaival együtt két hét lefolyása alatt terjessze a megyei közigazgatási bizottság elé.»

Nagy ezért Mezőkászonyban a méltatlankodás az alispán ellen, tőlünk pedig azt kérdezik, mit tegyenek és volt-e joga az alispánnak a hitközség belső ügyeibe beleavatkozni.

Hogy mit tegyenek, az nagyon egyszerű dolog: *válasszának rabbit.* A mi pedig az alispánt illeti: *csak kötelességét teljesítette.* Az 1885-ik évi 1924. számú miniszteri szabályrendelet világosan előírja eljárását. Az alispán erre hivatkozott; az alispán helyesen cselekedett. A hitközség csak azt teheti, hogy kérhet halasztást, a mit a közigazgatási bizottság bizonyára meg fog neki adni. Ha nem tenné, fordulhat kérésével a vallás-és közoktatásügyi miniszterhez, a hol majd meghallgatásra talál.

Ha rabbit nem választanak, jogában van a közigazgatási bizottságnak a község részére és felelősségére rabbit választani; ha a község ez ellen tiltakoznék, a processus a következő: Mezőkászony, mely most központi hitközség, megszűnik annak lenni és egy miniszteri rendelet fiókhitközséggé degradálja, mely tartozik azután a legközelebbi központi hitközséghez (ebben az esetben, azt hisszük, Munkácshoz) melynek van rabbija.

Különös, nemde, hogy a megye válasszon rabbit a hitközségnek. Ennél azonban még különösebb, hogy orthodox atyánkfiai fázanak az autonomiától. Rend, szervezet és autonomia mellett az alispán soh'sem avatkozhat a hitközség ügyeibe. Föl hát, atyánkfiai, a szervezeti munkálatokra.

— **A XVI. izr. községkerület megalakulása.** A kongresszusi szervezet, ha meg is van a papiroson, nem mindenütt, sőt az ország jelentékeny részében nem működött. Az utóbbi évek, nevezetesen a recepcionális mozgalommal egyidejűleg és ennek nyomában több életet öntöttek ebbe a felekezeti intézményünkbe is, a mely a szervezetet volna hivatva pótolni. A kialakulás még mindig nem teljes, de a felekezeti közérzet virradásának mind több jelével találkozunk. Ezek közé kell sorolnunk a XVI. izr. községkerület megalakulását is, azért a községkerületét, a mely 3 magyar vármegye zsidóságát van hivatva egy szervben összefoglalni. Az alakulási mozgalom élére Lippe Vilmos, kir. törvényszéki bíró, a szolnoki izr. hitközség erélyes és mozgékony elnöke lépett az országos izr. iroda megbízásából és az ő fáradozásainak sikerült is életre kelteni a régóta nyugvó kerületet. Augusztus 29-ikére Szolnokra hívta egybe az

alakuló ülést, a mely eredményes munkát végzett és 3 magyar vármegye zsidóhitű lakossága számára hitfelekezeti és kulturális törekvéseiben üdvös eredményeket ígérő kapcsolatot teremtett. E remények és várakozások annál jogosultabbak, mert a kerület ügyeinek vezetését olyan térfiakra bízta, a kiknek egyénisége, intelligenciája, egyszerűsége és erélye biztosítéka annak, hogy azok be fognak teljesülni. A választások eredménye a következő: községkerületi elnök: *Lippe Vilmos* (Szolnok), helyettes elnök: *Adler Ignác* (Szolnok), jegyző: *Mandel Ignác* dr. (Szolnok), pénztáros: *Bányász Mór* (T.-Szt.-Miklós), községkerületi bírósági elnök: *Karczag Salamon* (Szolnok), bírósági elnök-helyettes: *Lippe Vilmos* (Hatvan), bírósági tagoknak kisorsoltattak: *Adler Ignác*, *Mandel Ignác* dr. (Szolnok), *Klein Lajos* (Árok-Szállás), *Bányász Mór* (T.-Szt.-Miklós), *Sachs Gyula* (T. Földvár), *Mandel Mór*, *Weisz István* dr. (Jászberény), *Spitzer Mór* (Heves), *Holländer Károly*, *Engländer Adolf*, *Neubauer Gyula* (Mezőtur), *Reiner Miksa* (Kisújszállás).

— **A karmelita-rend.** A székesfőváros általában türelmes a felekezetek irányában. Egyik sem panaszkodhatja, hogy ha támogatást kér tőle, abból meg nem kapná a megillető részt. A karmeliták is, akik pedig nem magyar szerzetes rend s ehhez a mi földünkhöz édes kevés a közülük, kaptak a fővárostól telket, sőt a telekre szánt építkezéshez is segítséget, bizonyára azért, mert úgy gondolta a főváros, hogy istenektetsző cselekedetet fognak ott végezni, hirdetik majd a felebaráti szeretetet, megerősítik az emberekben a hitet, amire küzdő és küzdő emberek valamennyien reászorulunk. A karmeliták azonban rút hálátlansággal fizetnek azért a jóért, amiben a főváros közönsége őket részesítette, s ők, akik a vendégjogot élvezik, egyenlenséget keltenek az idevaló polgárok között, s a szeretet magvai helyett a gyűlölködését hintik szerteszét. Aminek nincs talaja, nincs tere a főváros egyetlen templomában sem, vallják ott bármely rítus szerint a hitet: az *antisemitizmusnak*, annak maszláját vetik itt szét a vendégjogot élvező kegyes karmelita atyák. Nem is zsidó, de keresztény részről figyelmeztettek minket erre, mert a főváros zsidósága nem hogy keresztény, de a maga templomaiba se tulsokat jár. Meggyőződünk, hogy akik minket erre figyelmeztettek, azok a főváros hirnevét és polgárságának liberális elveit joggal látják súlyosan megtámadva azokban az »eszmékben«, amiket a karmelita atyák jónak látnak itt hirdetni. Csirájában kell elvágni a bajt. Mi idejekorán fölhívjuk a főváros intéző embereinek figyelmét arra a vakondok-munkára, amit itt a kegyesség színe alatt a bujtogatók végezni merészelenek. A fővárosnak joga van megkövetelni azt, hogy mikor közpénzeket, amelyekhez e város minden polgára felekezeti különbség nélkül járult hozzá, ad egyeseknek, vagy intézményeknek, azok e közpénzek összehordói ellen, legyenek azok bármely hiten, nyilvános izgatást folytatni ne merészellenek.

— **Az apák,** kiket oly gyakran megtámadtunk, hogy zsidó létükre gyermekeiket a téritők iskolájába küldik, kiválasztottak ezen a héten maguk közül négyet és kérvénnyel járultak a pesti hitközség fejéhez: *Kohner Zsigmond*hoz, a hitközség iskolaügyi ügyosztály fejéhez: *Schweiger Márton*hoz, az iskolaszék elnökéhez: dr. *Neumann Antal*hoz és a hitközség tanfölgügyelőjéhez: dr. *Munkácsi Bernáth*hoz, kiknek írott kérvényeket adtak át és kiket szónokuk által szóval is fölkerített, követnének el mindent, hogy a holdutczai misszió-iskola szomszédságában magyar iskolát létesítsen a hitközség. Mert főképen az iskolahiány és az, hogy közelében nem is igen van más iskola, készteti a szülőket arra, hogy gyerme-

keiket a téritőknek adják át. A hitközség nehéz helyzetben van ezzel a kéressel szemben, mert csak a múlt évben nyitott két iskolát, most meg egész erejét az új templom építésére kell összpontosítania. A vezérlő férfiak, kikre láthatólag jól hatott az apák kérése, azért meg fognak tenni mindent, hogy a bajon minél előbb segítsenek. Már eddig is 120 gyermeket, kik eddig a misszióiskolába jártak, helyeztek el különösen dr. Neumann Antal, dr. Munkácsi és *Lévai Izor* odaadása és buzgókodása folytán részben a hitközség iskoláiba, részben más iskolákba. Érdekes, mivel okolja meg némely tudatlan szülő azt, hogy gyermekét a téritőkhöz küldi. »*Én jámbor zsidó vagyok*, — szolt nem egy, — sulyt fektetek arra, hogy a gyermekem szombatot iskolába ne járjon, ezt azonban csak a hitközség iskoláiban érhetem el, meg a hold-utczai iskolában. A hitközségi (kertész-utczai) iskolába, különösen télen, gyermekemet nem küldhetem, hisz egész mértföldnyire esik lakásomtól, hát küldöm a hold-utczába«. A szánalomraméltó szülők nem ösmerik föl, hogy a téritők liberalizmusa a szombatot illetőleg, csapda, hogy annál biztosabban forduljon el később a gyermek nem csak a szombattól, de attól is, aki szombatot adta. A küldöttség szónoka mind a négy helyen *Szabolcsi Miksa* volt.

— **Halálozások.** A múlt héten írtuk, hogy *Roth Adolf* dr.-nak, a IV. izr. községkerület érdemes elnökének fiát sub auspiciis regis avatják legközelebb doktorrá s azóta annak hírére vettük, hogy az apa, kinek fiában ily örömet látni adatott, nincs többé. Még a múlt hó 29-én hunyt el Liptóúvárott, nagy korban, hetvenötödik évében. Kitűnő ember volt ő maga is, és pedig egy közéleti, mint felekezeti ügyeink szolgálatában. Még az alkotmányos korszak visszaállítása előtt kincstári főorvossá nevezték ki, majd Árvamegye tisztí főorvosává választotta. Az 1868-iki zsidó kongresszus előtt olyan előkelő szerepe volt a zsidóság körében, hogy az arra szóló választásokat vezette, maga azonban akkor tisztséget nem vállalt. A IV. izr. községkerület elnökévé később lett s ebben a minőségében nagy egyszerűséggel munkálkodott halála órájáig, amiért a központ mindvégig bizalmas emberének tekintette. Temetése nagy részvéttel ment végbe s a megye urai is mind megjelentek a végtisztességszertartáson. — *Bernhardt Lipótné* szül. *Friedmann Olga*, kereskedő neje élete virágában. 23. éves korában, két évi boldog házasság után jobblétre szenderült Budapecsten. Férjén kívül két gyermeke és nagy rokonság gyászolja a széplelkű asszonyt, ki szerkesztőnkkel is rokonságban állott.

— **Arczkép leleplezés.** A váci izr. hitközség aug. hó 29. ikén d. u. 5 órakor szép ünnepséget ült abból az alkalmából, hogy *Reiser Henrik* korán elhunyt elnökének megfestetett arczképét átadták rendeltetésének. Az ünnepségre a hitközség nagytermében a község színe-javán fölül a város más vallású előkelő polgárai is nagy számmal gyűltek össze. Miután a templomi énekhar hatásos dala elhangzott *Vadas József* dr. városi orvos hitközségi elnök mondott pompás ünnepi beszédet elődjének érdemeit idézván hallgatói emlékébe. Beszéde során az arczképről leeresztették a burkot. A második szónok *Bender Jakab* rabbi-helyettes volt, aki emelkedett hangon méltatta főképpen azokat az érdemeit, amelyeket a *Reiser Henrik* a felekezeti életben és hitközsége körül szerzett. A község kegyeletét szépen tanúsító ünnepséget alkalmi karénekkal fejezték be.

— **Hymen.** *Gonda Dezső* dr., az ismert fiatal ügyvéd, a kinek a tolla, ha szépirónak csap föl, épp oly mélyen hat a lélekre, mint a szava, ha a barrieren

megzendül, f. hó 12-ikén feleségül veszi a budai hitközség érdemes elnökének, *Krausz* Dávid dr.-nak szépséges szép és nagyműveltségű leányát. A vallásos esketés d. e. 1/2 12-kor lesz a budai zsidó templomban. — *Gerő* Attila, budapesti bankhivatalnok és író, kinek eljegyzését a múlt héten közöltük, f. hó 5-én Budapesten feleségül veszi Cserhalmi H. Irén, polgári iskolai tanítónőt és ismert írónőt. — *Schlesinger* Adolf, a komáromi Schlesinger Ignác bornagykereskedő cég főnöke f. hó 7-ikén Szempczen feleségül veszi *Popper* Miksa ottani kereskedő szép leányát, Anna kisasszonyt.

— **Közsegi bíró a fővárosban.** A fővárosi VII. kerületben f. hó 2-ikán volt a közsegi bíróválasztás. A polgárság bizalma erre a megtisztelő közhivatalra *Grünwald* Mór szikvizgyár-igazgatót és ipartestületi elnököt emelte, aki ennél fogva ipartestületi elnöki tisztségéről lemondott.

— **Alapítvány.** A beocsini csementgyár egyesület, melynek *Redlich* és *Ohrenstein* a tulajdonosai, már egy egész csomó intézményt teremtett munkásai jóvoltára. Van neki kórháza, gyári iskolája, ahol két tanító ingyen oktatja a munkások gyermekeit, vannak kertben álló munkás lakásai, a hol a gyár alkalmazottai ingyen laktak, van baleset biztosítója az 1000 alkalmazott számára. Ehhez a sok humánus intézményhez, mely bibliai zsidó szellemben fogant, most egy új járult. A cég tízezer frtos alapítványt létesített, hogy magjaul szolgáljon az a beocsini csementgyár munkásai rokkant és nyugdíjalapjának. A cég tulajdonosai családi örömknek emeltek evvel messze kiható emléket. Az egyik cég-tulajdonosnak *Redlich* S.-nek leányát Klára kisasszonyt ugyanis a héten Ischlben feleségül vette a másik cég-tulajdonosnak *Ohrenstein*nek fia, Henrik. Az örömszülők ezt a családi ünnepet így tették munkásaik ünnepévé is. Ilyen a zsidó munkaadó.

— **Ami föltűnő.** A németországi katolikus diákegyesületek lapjában, az »Academische Monatsblätter«-ben egy »Philister«, »akit hivatala évek óta a legszorosabb kapcsolatban tart az irodalmi és akadémiai világgal«, az 1895—96 évi rajnavidéki országoknak jogi vizsgaeredményeit ösmerteti. Cikkében elhűlve és mint föltűnőséget kimutatja, hogy a zsidók közül egy sem bukott el, míg a protestánsok közül 15-15% és a katolikusok közül nem kevesebb, mint 31-57 százalék. »Miből lehet ezt kimagyarázni? A vizsgáló-bizottság elfogultsága — mondja a cikk írója — ki van zárva, a vizsgálólétszítőkön sem mult a dolog. Nagyon, nagyon föltűnő!« Igaz, hogy föltűnő, de a magyarázat nem nehéz. A zsidó-hitű diákok ugyanis sokkal hamarabb buknának el a — kneipékban, ahol a többi diákok nagyon is megállják a sarat.

— **Régi héber kézirat.** Kállay, közös pénzügyminiszter kezdeményezésére, most egy érdekes régi héber kézirat kiadására készülnek. A munkát *Schlosser* Gyula dr., a bécsi műtörténelmi muzeum őre és *Müller* D. A. dr. egyetemi tanár rendezik sajtó alá. A kézirat egy Hagada, melyet a bosznia-hercegovinai orsz. muzeum 1894-ben szerzett meg egy boszniai régi spanyol zsidó családtól. A kodexnek egy jegyzete szerint, a munkát a XIII. század végén egy spanyol zsidó miniaturista írta. Érdekessé főleg gazdag képdíszítései teszik. A középkori héber kodexek különben is ritkaságszámba mennek. Szakértők sokra becsülik a kérdéses munkát.

— **Adományfelosztás.** Aradon a nemrég elhunyt Gutsjahrnak 5000 frtos adományát az örökösök kívánsága és meghallgatásuk mellett a polgármester most a kö-

vetkezőleg osztotta fel: 1. A kereskedelmi akadémiának egy tandíj alapítványra 1000 frt. 2. Az aradi polgári jótékony egyletnek 500 frt. 3. Az aradi polgári jótékony nőegyletnek 500 frt. 4. Az aradi izr. jótékony nőegyletnek 300 frt. 5. A szegény tanulókat segélyező nőegyletnek 300 frt. 6. Az I. aradi betegsegélyező és temetkezési egylet menedékháza alapjának 200 frt. 7. Az aradi tanítók segélyegyletének 200 frt. 8. Az aradi 1848/9. honvédek egyletének 200 frt. 9. Chevra Kadisanak 100 frt. 10. Az izraelita jótékony nőegylet népkönyha alapjának 100 frt. 11. A vöröskereszt egylet aradi választmánya pénztárának 100 frt. 12. Az árvaházalapnak 500 frt. = 4000 frt. A fennmaradó 1000 frt. a szegények között fog a tél folyamán kiosztatni. Amint látjuk az összeg nagyobb része nem zsidó célokra jutott.

— **Mire való az egyetem?** *Wasztokoff* tanárnak és varsói egyetemi rektornak egy kijelentése kelt mostanában Oroszországban nagy feltűnést. Általában föltűnt, hogy zsidó egyetemi ifjak a *Kopernikus-alapból* sok ösztöndíjat nyertek, mivel munkáik által a matematikai és a csillagászati tudomány terén kiváló tehetséget árultak el. A lapok erre kifogásolták, hogy katolikus eredetű alaptól zsidó ifjak is kapjanak ösztöndíjat, mire *Wasztokoff* egyetemi rektor a következő kijelentést tette: »Az egyetem olyan intézmény, amely kizárólag az ifjuság tudományos kiképeztetésének vezetésével foglalkozik. Minden ezenkívül eső momentum, főleg pedig ami nemzetiségi vagy felekezeti forrásból fakadt, az egyetemről száműzetettek, mert az efféle nézetek megtűrése az egyetem tudományos tekintélyének és erkölcsi befolyásának lefokozására vezetnek.« Idők jele ez Oroszországban.

— **Hogy származott a tradíció.** Ezt a kérdést fejtegeti most megjelent, pompás nyelvezetű, héber kis füzetkékben, *Salamon* Mózes, turdossini rabbi. A »Mózes utjának« (»Nesziv Móse«) elnevezett kis iratnak nem egy olyan részlete van, mely megérttetni velünk Heinének azt a mondását, mikor könyvei mögül odaszól feleségének, hogy »szeretném, hogy te is olvasnál már egyszer valami jót, édes Matildom. Tudod mit, tanulj meg héberül!«

A »Nesziv Móze« szerzője, úgy tudjuk, öreg ur, és mert hozzá még alapos talmudtudós is (ez kitetszik füzeté minden mondásából), annál nagyobb becsületére válik az az elfogulatlan szellem, mely a kis munkában megnyilatkozik éppen a tudósokkal szemben. Egyedül a tudósok gögje magyarázza szerző szerint azt az ellen-szenvet és gyűlöletet, mely a második zsidó állam fennállásának vége felé a köznépet a tudomány embereivel szemben eltöltötte. Nincs az az arisztokrata dölyt, katonai kevélység, melyet ezzel a göggel össze lehetne mérni. (Szerző itt a talmud több kijelentését közli a tanulatlanokról, kik ezek szerint jóformán ember számba sem mennek). Hogy a megvetett nép ilyen tanítások, ilyen magaviselet mellett seregestül csatlakozott aztán ahhoz a férfiúhoz (Jézus), ki mindenképpen a népet kegyelte, vele járt, közte élt, és egyedül neki, a szenvedőnek és megvetetnek ígérte oda a mennyek birodalmát — azon még csodálkozni sem lehet. Hisz a tudósokban látta elnyomóit, legnagyobb ellenségeit a nép. Ilyen és hasonló önálló gondolkodásra való markans nyilatkozatok becses kritikai irattá avatják a kis füzetet, melyet melegen figyelmébe ajánlunk a héber irodalom barátainak.

— **A sátoralja-ujhelyiek gyásza.** A város és vármegye zsidóságnak egyik legnemesebb tagja, az emberi és polgári erényekben egyaránt kiváló *Knopfler* Zsigmond, a sátoralja-ujhelyi orth. izr. hitközség helyettes rabbija m. hó 21-én életének 80. és Sátoralja-ujhelyen való mű-

ködésének 47. évében jobb létre szenderült. A boldogult az ország egyik legjelesebb talmudtudósa volt, az ősi vallást teljes integritásában föntartani iparkodott, — de e mellett a modern tudományoknak és az okszerű békés haladásnak is barátja volt. Egész életét a tanulásnak és tanításnak szentelte. Szeliden, szerény csendben, türelmes-séggel más gondolkodásuak irányában, gyakorolta a jót Isten dicsőségére, embertársai üdvére. Sokat, igen sokat mondhatnék el, — írja tudósítónk — áldásdús életének jellemzésére. Igazság- és békeszeretetének azonban csak a következő szép példájáról szölok. Midőn a nyolczvanas évek közepe táján a helybeli zsidóság kebelében fölme-rült sajnos egyenetlenségek következtében az anyahit-község *kettészakadt*, a boldogult, mint valódi jámbor békeszerető lérfiu, exponált helyzete daczára, *a szakadás ellen nyilatkozott*. Vértő szívvel szemlélte a lezajlott események szomorú fejlődését; vértő szívvel nézte, hogy egyes béke- és községbontók mennyire iparkodtak: kkor a meg hasonlást meggyökeresíteni, a pártviszályt meg-örökíteni és a régi jó hírnévnek örvendett zsidó testvéri-séget megmérgecsíteni A hitközség az elköltözött-nek érdemeit méltányolván, a nagy halotthoz illő teme-tést rendezett. Ugyanis a gyászravatalt aug. hó 22-én délután 2 órakor a zsinagógába és onnan annak udva-rába vitték. A végtisztességére közletről és messziről meg-jelent több ezer résztvevő zsúfolásig megtöltötte az ud-vart és az utcát. Mindenekelőtt az elhunynak fia, *Knopfler Jónás*, mondott néhány megható búcsusztót, utána *Glück Ignác* (Tolcsva), *Lipschütz Lipót* (Budapest), *Ehrenfeld Zsigmond* (Sárospatak) és *Kohn J. József* (Abauj-Zsadány), rabbik és végül *Dick Hermann* hitk. II. rabbiülnök mondottak gyászbeszédeket, melyekben a megszellemültnek jeles tulajdonságait ecsetelték. Leg-nagyobb hatást keltett *Lipschütz* rabbi, a megboldogult sógorának és az orsz. orth. közvetítő iroda elnökének be-széde. *Lisszauer Ábrahám* kántor gyászéneke után a ra-vatait az örök nyugalom helyére vitték. A temetőben a szertartást *Eibenschütz Izsák* kántornak az elhunyt lelki-üdvéért mondott megható imája fejezte be.

— **Megüresedett alapítványi helyek.** A »Fő-városi szegénygyermekkert-egylet«, VII. Ákácza-utca 32. szám alatti jótékony intézetében alatti alapítványi helyek vannak a f. évi tanévre üresedésben:

Ő felsége I. Ferencz József király, Ő felsége Er-zsébet királyné, fenséges József főherczeg, fenséges Klo-tild főherczegnő, gereuthi báró Hirsch Mór, Sváb Károly, hevesi Bischitz Dávidné, Beniczky-Bajza Lenke, Tisza Kálmánné, Jakabffy Istvánné, domonyi Brüll Miksáné, dr. Grósz Sándor, Kohner Róza, Schönfeld Hermanné, Hirsch Sebestyén, Schillinger Fanny, Weisz Károly, Budapest főváros törvényhatósága (6 hely), Flór Fe-renczné, Naschitz Sarolta és Eugénia, szentiványi dr. Mé-száros Károly (ágyalapítvány), báró Nikolics Fedorné, gróf Andrássy Gézáné, Böhm József, Horthy Józsefné, Oldal János, néh. Wahrmann Mór, néh. Pollák Emma, Kohner J. Károly, Weiner Mór, Weiner Mórné, Sterk Sándor, ifj. Deutsch Mór, Légszesz-társulat, Gillming Ferencz, Tiller Samu, Amár Lyco, néh. hatvani Deutsch Bernát, Müller Mórné (Malvina), Müller Mór, özv. Sváb Sándorné, néh. Sváb Károlyné, Petánovics József, Rott József és neje, Semler Ede, néh. hevesi Bischitz Dávid.

Jelentkezhetnek bármely vallásu, nemzetiségű és nemű, 3—6 év közötti szegény gyermekért az intézet titkári irodájában, Ákácza-utca 32. sz. I. em. 8. ajtó, délelőtt 9—12-ig és délután 3—5-ig. Szükséges okmá-nyok: Keresztlevél (születési bizonyítvány) és oltási bizonylat.

— **Dávid király és a zsidó királyok sirjairól** olvasott föl a minap a párisi Academie des inscriptions-ben Clermont Ganneau. Sauclynek ugyanezt a kérdést taglaló álláspontja, mely szerint a királyi nekropole Kohur el Moluh-ban, Jeruzsalem-től éjszakra volna, ma már té-vesnek bizonyul, mert a római-görög stilben épült sir-hely valószínűleg Abadinia királynőjéé, Helenéé volt. A monumentum, mely Franciaországé, azt a föllíratot viseli, hogy »a zsidó királyok sirja«, minélfogva a kormányának kötelessége — előadó szerint — az akadémia tekinté-lyével odahatni, hogy a téves megjelölést megváltoztas-sák. A fölolvasó számos adattal igyekezett bizonyítani, hogy a zsidó királysirokat az aquaductban vagy azok mellett kell keresni. Ez az aquaduct, vagy 500 méter hosszúsága vizcsatorna, melyet Zachias király idejében az Ofel domb mellett építettek, déli részén derékszögben roppant nagy kerülőt csináltak, melynek rendeltetéséről semmi adat sem maradt reánk. Clermont Ganneau azt igyekszik bizonyítani, hogy erre a kerülőre azért volt szükség, hogy meg ne találják a zsidó király-sirokat melye-ket a szikla mélyébe helyeztek. Ezen nyomokan egy angol archeologus, Blisz dr. ásátásokat végeztetett, de eredményt nem ért el. Clermont Ganneau azt hiszi, hogy ez ter-mészetes, mert Blisz dr. a kerülőn kívül ásátott, holott éppen abban kellett volna azt végezletni. A kutatást ebben az irányban kellene folytatni. A tervet végrehajtás végett egy bizottságnak adták ki.

— **Szüret a szentföldön.** A zsidó kolóniákban még a mult hó végén megkezdőlt a szüret. Az élet most nagyon eleven s különösen a rison-le-sioni köz-ponti pincze körül nagy a sürgés forgás. Kocsikon, tevé-ken az egész környékről idehozzák a szőlőt és itt adják le. Az idén egyes szőlőnemekért többet fizetnek, mint az előző években, míg másokért, különösen fekete szeműért (carignan) kevesebbet adnak. A rison-le-sioni pinczék-ben 160.000 kiló szőlőt tudnak borra földolgozni és az ujbort hordókban elhelyezni.

— **Zsidó egyetemi nőhallgató.** A budapesti egye-tem egy érdekes nőhallgatójáról írnak nekünk sok dicsé-retest. Wlassics miniszter ugyanis a nőhallgatók számára is hozzáférhetővé tette az orvosegyetemet és gyógyszer-észeti szakot, aminélfogva nagyon természetesen az alma mater kebelére menekült néhány nőhallgató is. Zsidó is van köztük, ami a mi zsidó nőink intelligenciájánál és emancipálódó hajlamainál fogva természetes is. A buda-pesti egyetem női orvostanhallgatói közül kiválik *Königs-berger Lea* kisasszony, aki a szászvárcsi gymnáziumban tett érettségit föltűnő sikerrel. Miután Kolozsvárt a tanító-nő-képezdet elvégezte és németből képesítést nyert, tanári pályára készült. A kolozsvári dékán, Szadeczky, azonban azt tanácsolta neki, hogy lépjen orvosi pályára. A kisasszony követte a tanácsot és a budapesti orvos-egyetemre jött, ahol jobban colloqualgatótt, mint akár-hány férfikollegája, sőt első alapvizsgáját három tárgy-ból különösen letette. Érdekes emellett még az, hogy a kisasszony szigoruan vallásos és a felekezet törvényeit egész tanu ási ideje alatt pontosan betartotta.

Első Leánykiházasítási Egylet m. sz.

Budapest, VI., Teréz-körút 40—42. sz.

1897. évi augusztus hóban 734 jutalekrész irattatott be és nászjutalekok fejében 13,425 frt 02 kr. fizettetett ki.

1897. január hó 1-étől augusztus hó 31-éig beirt összes jutalekrészek száma 4630 és a kifizetett nászjutalekok összege 161,292 frt 22 kr.

Szt. LUKÁCS-fürdő téli- és nyári- gyógyhely.	Nagy kénes iszapfürdő, melynek 520 □-méter nagyságu nyitott és zárt medenczéiben a forrásvíz naponként négyszer megújul. Mindenmü gyógy- és üdítő fürdők. Olcsó és szép lakások. Prospektust küld ingyen az igazgatóság, Budapestben.
--	--

A zombori izr. hitközségtől.

Pályázat.

A zombori izr. hitközségben f. szeptember hó 20-án esetleg november 1-én a lemondás folytán üresedésbe jött II. kántori állás kerül betöltésre. Évi javadalmazás: 500, esetleg 600 frt és természetbeni lakás.

Az alkalmazandótól megkívánatik, hogy jó előimádkozó, gyakorlott sóchet ubódek v'kóreh legyen és a templomi énekkarnak betanítására és vezetésére kellő zeneismerettel ill. képességgel birjon. Hasonminőség mellett a bassista hangú pályázók előnyben fognak részesülni.

A lehetőleg eredeti képesítési okmányokkal felszerelt pályázati kérvények, a melyekben különösen a családi állapot és eddigi működés **szabatosan** feltüntetendő, a hitk. előjárósághoz czimezve *f. szeptember hó 15-ig* küldhetők be, a mely határidőn túl azok csak kivételes esetben fognak figyelembe vétetni. Próbaelőimádkozásra csak a meghívottak fognak bocsátatni, és az uti, valamint átköltözési költség aránylagos megtérítésére csupán a megválasztottak tarthatnak majd igényt.

Zombor, 1897. augusztus hó 29-én.

Weisz Vilmos,
hitk. jegyző.

Roheim Károly,
hitk. elnök.

HIRDETÉSEK.

A pesti izraelita hitközség előjáróságától.

A Dohány-utczai templomi és Rombach-utczai zsinagógai imaszék-tulajdonosoknak a bérbeadást, a bérlőknek a bérbevételre nem hivatott közbenjárók beavatkozása nélkül kívánván lehetővé tenni, az ez idei főünnep előtt egy intézkedünk, hogy a bérbeadandó tulajdonulések is lehetőleg bizottságunk által adassanak bérebe.

Felkérjük ennél fogva mindazon Dohány-utca templomi, valamint Rombach-utca zsinagógai imaszék-birtokosokat, kik imaszékeiket bérbeadni kívánják, hogy ebbeli szándékukat az imahelyek megjelölése mellett, szóval vagy írásban, a pesti izr. hitközség központi hivatalában (VII. Síp-utca 12. I. em. 11), legkésőbbben 1897. szeptember 17-éig bejelenteni sziveskedjenek.

Mindazokat pedig, kik Dohány-utca templomi imaszékeket kívánnak bérelni, felkérjük, hogy a bérlet végett 1897. szeptember 19-től kezdődőleg délelőtt 9-12-ig és délután 3-5-ig a VII. ker. Síp-utca 12. I. em. 12. sz. a. ülésező bizottságunkhoz, míg a zsinagógai imaszékbérlet végett ugyanazon időben a Rombach-utca 7. sz. a. ülésező bizottságunkhoz fordulni sziveskedjenek.

Buda pesten, 1897. szeptember hó.

A pesti izr. hitközség előjárósága.

Nevelő

kerestetik vidékre, ki képes egy 10 éves fiút a gymnasium II. osztályában tanítani és a tanév végén nyilvános sikeres vizsgára vezetni. Valláserkölcös életre és megfelelő intelligenciára nagy súlyt fektetnek. — Fizetés évi 300 frt és teljes ellátás. — Ajánlat **Hirsch és Kleinberg, Kolozsvár** czimre küldendő.

Könyvkereskedés.

Héber ima- és tan-könyvek magyar, vagy német fordítással a legdíszesebb kiállításban.

A zsidó rituáléhez tartozó mindenmü tárgyak úgy mint פיריך mezuzósz stb. szintén raktáron vannak.

Mezuzósz-tartók gyártása.

En gros és en detail szerfölött jutányos áron **Lövinger Gerson** kereskedésében, Budapest, Kazinezy-utca 38.

KOHN ARNOLD

gazdag sirkőraktárát

Budapest, Károly-körút 15. sz.

ajánlja mindazok figyelmébe, kiknek a sirkőállítás szomorú kötelességét kell teljesíteniök.

Szép és pontos kivitelért és lehetőleg olcsó megszámításért kezeskedik a cég jó hírneve.

→ Szombaton és ünnepnapokon zárva. ←

ŐS-BUDAVÁRA

szeptemberi műsora:

A magyar dal- és táncztársulat új műsorral.

»Carmencitta» spanyol tánczosnő. — »Hilaris és Tordaut» francia excentriqueok. — »Maurice» a világ leghíresebb kerékpárművésze. — »Trio Galway» zenébőlöz csoport. — »Trilby» angol ének- és tánczcsoport. — »Gertiny-csoport» világhírű légionáriusok (a repülő ember). — »Seymour Gilbert és társulata» nemzetközi-dal és táncz. — »The Quavers» zenébőlözök. — »Henderson és Stanley» Quartett burlesque és parodia

Naponta hangverseny a berlini symphonikus zenekarnak.

Katonazene felváltva a honvédszenekar, a cs. és kir. 6-ik, 19-ik és 69-ik gyalogezred zenekara által.

☛ Czigányzene, Tambura. ☛

Belépő díj:

esti 6 óráig 20 kr., azontul 30 kr.

Ünnepély alkalmával esti 6 óráig 40 kr., azontul 50 kr.

A földalatti vasút éjjel 1 óráig közlekedik.

מצבה Fekete Mihály מצבה

szobrász és síremlék raktára

ezelőtt **Sommer és Weniger**

BUDAPEST, Kerepesi-út 51.

Ajánlja általánosan jó hírnévnek örvendő síremlék raktárát syenit-, granit- és márvány-kövekből.

TELEFON HIRMONDÓ

A

világ egyetlen beszélő ujsága.

Előfizetés 3 hóra 4 frt 50 kr.

Berendezés ingyen.

Korán reggeltől késő estig a legújabb híreket közli.

— Este —

Operaházi vagy népszínházi előadás
vagy házi hangverseny,

ezek után

öttször hetenként katonazene.

GANZ ÉS TÁRSA

vasöntöde

és gépgyár részv.-társulat Budapesten.

KÉSZIT:

A) Gépeket és építési munkákat, teljes malom-berendezéseket, vasúti kocsikat és vasúti föl-szereléseket, transmissiókat.

SPECIALITÁSAI:

B) Kéregöntvény vasúti kerekek, váltók, zuzó művek, hengerek és ágyugolyókhoz.

Hengerszékek kéregöntetű hengerekkel mind a malmászathoz, mind pedig a parasztra őrléshez.

Faecsiszóláshoz, papir- és cellulóza-gyártáshoz való

GÉPEK.

Vizkerekeket nagy sikerrel pótló

TURBINÁK.

Villamos világítás nagy távolságra is a mótortól.

Zsilipek, csővezetékek, frietiós kapcsolások, rotációs dynamo-méterek, — ACZÉLÖNTVÉNYEK.

A Kossuth Lajos-utca 16. sz. alatti

városi irodánkban

mindig tartunk dús választékát a világító testeknek és lámpáknak a legkülönbözőbb kivitelben, a hol saját rendszerű elektromos, gáz- és petroleum-motoraink és dynamo-gépeink is megtekinthetők.

Épen most jelent meg és minden könyvkereskedésben kapható:

LANT és BIBLIA

vallásos és egyéb költemények.

Irla: HEVESS KORNÉL.

Ára füzve: 1 frt 20 kr.; kötve: 2 frt.

SINGER és WOLFNER bizománya.

Megrendelhető az »EGYENLŐSÉG« kiadóhivatalánál is.

Sternberg és Társa BUDAPEST,

KIRÁLY-UTCZA 8. sz. alatt,

egy aranyhimzésű műtermet nyitott, melyben
Európa legjobb munkaerőit alkalmazta.

A magyar kereskedelmi muzeumban pompás munkáink láthatók.

Az 1885. országos kiállítás alkalmával az első díjjal: a nagy
éremmel, és az 1896. évi kiállítás alkalmával a millenniumi
kiállítási éremmel kitüntetve.

A magyar államvasút által Ő felsége részére egy díszpam-lag-garnitúra egy trónfauteuillal lett nálunk készítve. mely-nek művészies kivitele a n. m. kereskedelemügyi miniszter

úr tetszését is megnyerte.

És így kaptunk több hitközségtől elismerő nyilatkozatot a
részükre szállított procheszekért.

ראש השנה יום כפור

ünnepi imádságkönyvek, magyar, német vagy héber-német fordításban, egy vagy két kötetben 1 frtól 3 forintig. — négy kötetben 1 frt 50 krtól 5 frtig. — kilencz díszkötésben 2 frt 50 krtól 10 frtig. — מלימים valódi gyapjuból vagy selyemből 2 frtól 15 frtig. — ספרי תורה תפילין új vagy régi ספרים. Alkalmi szónoklatok és Luchoth Hapo'alim: héber név- és igeragozási táblái 20 kr. — Hittani és Ima-könyvek, ujesztendei vagy menyasszonyi ajándéknak 5 frtól 10 forintig. — שופרות 3 frtól 8 forintig. — Ujévi köszöntő szép alakban. — Emléktáblák szer. elhunytaknak 10 évre 1 frtól 1 frt 50 krig. — לוח תרנה Minhagim német vagy magyar fordításban kaphatók. — Ismét-elárusítók tetemes árendeményben részesülnek.

Tisztelettel

STERNBERG és TÁRSA, Budapest, Király-utca 8.

49-dik ISKOLAÉV.

A magas kormány felügyelete alatt álló

NASCHITZ-féle nyilvános elemi- és fel-sőbb leányiskola és a vele kapcsolatban levő

nevelő intézet.

Szép, tágas helyiségek. — Kitűnő tanárok.

Kiváló ellátás és felügyelet

Államilag érvényes bizonyítványok.

A fővárosban egyedüli, 3 emeletes palotát teljesen elfoglaló magán mintaintézet.

Az igazgatóság.

Budapest, Andrássy-út 34. sz.

Előjegyzések naponta eszközöltnék.

Kitűnő tanárok.

Szép, tágas helyiségek.

Börszékipar és butorbörsajtolás.

KENDI A.

BUDAPEST,

IV. ker., Károly-utca 2 sz., evang. iskolaépület.

Állandó nagy készletek valódi börszékek és karos-székekben az eddiginél sokkal olcsóbb árban.

← Vidékre is pontos kiszolgálás. →

„PENSIONAT”

Dr. ROSENBAUM

← BRASSÓ. →

Első nevelőintézet oly izr. vallású és előkelő családbeli gyermekek számára, kik gondos fölügyelet alatt az ottani híres iskolák valamelyikét akarják látogatni. Bővebb fölvilágosítással szolgál: Dr. ROSENBAUM LAJOS, rabbi.

הימליך אדאלף

גראבשטייןלאגער בודאפעשט קערעפעשר שטראסע

HEIMLICH ADOLF

Budapest, Kerepesi-út 61. szám.

Ajánlja

gyári sűrűraktárát

mindazok figyelmébe, kiknek e szomorú kötelességet teljesíteniök kell.

Olcsó, szép és pontos kivitelért kezéskedik a cég jó hírneve.

RÖSER

tan- és nevelő-intézete

BUDAPESTEN.

Felső kereskedelmi tanintézet,

teljesen egyenrangú

az ugynevezett kereskedelmi akadémiákkal.

Érettségi bizonyítványai

az egyéves önkéntes katonai szolgálatra képesítenek.

Fennáll 44 év óta.

Az intézetet eddig 14,211, a múlt évben a felső kereskedelmi iskolát 305 és a polgári iskolát 125, tehát összesen 430 tanuló látogatta

Vidéki szülők fiai az iskolákkal kapcsolatos nevelési internátusban nyernek fölvételt.

Értesítést küld az igazgató:

RÖSER JÁNOS,

BUDAPEST, VI. Aradi-utca 10. sz.

Fővárosi Bank

Részvény-Társaság

Budapest, V., Erzsébet-tér 1. sz.

→ Biztosít ←

sorsjegyeket

árfolyamvesztés ellen,

a legkisebb nyereménynyel való
kisorsolás esetére.

Magyar vörös kereszt sorsjegyek

huzás szept. 1., díj drbonként —10 esetl. veszt. 5.—

Bazilika sorsjegyek

huzás szept. 1., díj drbonként —05 esetl. veszt. 1.50

Osztrák hitelsorsjegyek

huzás szept. 1., díj drbonként —.50 esetl. veszt. 25.—

4%-os Magyar jelzalog sorsjegyek

huzás szept.15., díj drbonként —20 esetl. veszt. 25.—

!!! Olcsó szolid kiszolgálás !!!

Könyv- és vallászszerartatási cikkek kereskedő

Schwarz Ignác

Budapest, Király-utca 3. sz.,

ismert szolid cég ajánlja dús raktárát

ראש השנה és יום כפור

מחזור ünnepi imakönyvek, Füredi magyar fordításával, 9 díszváson kötésben 3—6 frtig, a 4 első kötet 1.50—3 frtig. — Stern-féle német fordítással, 2.50—6 frtig, a 4 első kötet 1.50—3 frtig.

Talesz imakönyvek, valódi gyapjú- vagy selyemből, 3—12 frtig. — Taleszre való arany- vagy ezüst bordure 50 kr.-tól 6 frtig.

מחזור imakönyvek, magyar vagy német fordítással, bársony, plüss, bőr- vagy csontutárat, díszkötésben 1—10 frtig.

תורה ספר תורה, ujonnan készült 120—250 frtig. — Tórákat, ódonon 60—100 frtig.

Rabbi és kántori sapkát, selyem- vagy bársonyból 3—6 frtig. — Pozsonyi forma, rabbi kis bársony sapkát 50—80 krig.

תפילין Uj évi kürt, kitűnő hanggal 3—6 frtig, csakis vallásos munkástól, készen 1.20—3 frtig.

Talesz zacskót, arany himzéssel 3—10 frtig. — Tórára való köpenyeg 10—60 frtig. — Szentládához való függönyt készit a legszebb arany himzéssel, a legjutányosabb áron.

Emléktáblák, 50 évre kiszámítva 1 frt 1.50-ig.

Korszaki magyar és német prédikációk és iskolakönyvek.

Postai megrendelések gyorsan eszközöltetnek.

Levelek egy zsidó asszonyhoz.

I.

Asszonyom! ha valaki hirtelen, váratlanul Ön elé lépne és azt mondaná Önnek: »egy csálhatatlan gyógyszerem van a sorsnak minden bántalma ellen; aki belőle szerez magának, annak a szive vértől lesz a gondok minden háboruskodása ellen, aki él vele, soha teljesen, vigasztalanul boldogtalan nem lehet« — ha ilyen varázshatalmu csodadoktor jönne Ön elé valahonnan a regeli bűvös vizek mellől, nem szórná-e elébe minden kincsét, nem kérné-e esengve segítségét, nem szerződne-e el vele mindenáron, hogy bűvészetéből juttasson Önnek, családjának, gyermekeinek valamit a varázsló?

Én ismerek ilyen bűvös italt, ami ifjúságot kölcsönöz a késő napokban; én ismerem a hegynek táját, amelynek balzsamos levegője, sebethegészítő atomparánya kéri mesés illattal a gyógyszerem közül; én ismerem a dalt, amely ha lágyan emelgeti röpülni tudó, merész szárnyait, iramodni tanítja meg a lelkileg bénát; én ismerem azt, amit a mi gyermekeink nem ismernek, s amit mivelhogy ők nem ismernek, nem fogják sohasem szemtől-szembe látni, az igazi boldogságot.

Ön gunyosan mosolyog, nagyságos Asszonyom! Ön tudja azt, hogy én pap vagyok, s azt gondolja magában: »ennek kenyere a földet maga alól elvesztő prédikálás« — Ön valami banalitást sejt dithirambikus mondásaimban, s hallani véli előre a jelégeket: »Hit! zsidóság! vallásos nevelés!«

Nos hát igenis: hit! zsidóság! vallásos nevelés! óh, ha odairhatnám soha nem halványuló, lángoló betűkkel minden zsidó anya szívébe ezt a néhány szót, óh, hogy öröm és bánat belesuhintanak minden szülő szívébe ezeket a sokat emlegetett, de keveset gyakorlott igéket! Megfigyelem, szépséges Nagysád, bájos kollegáit az asszonyi nemet; beletekintek az ő lelküknek rejtett világába, és látván törekvéseik irányát, amelylyel utat jelölnek ki gyermekeik fejlődésének, nem fojtlatom el a fájdalmas kitörést: a zsidó vallásos élet hanyatlásának, a mi felekezetünk jövőjének esésének a mi asszonyaink nem csekély okai.

Rohanjanak csak reám, Asszonyom, ez után a kijelentés után, élükön azzal a szellemes, most gyermekét gyászoló lelkes hölgygyel, aki egy ízben már haragosan villantotta reám szép szemét egy mérges kis feleletben ezekben a lapokban — én nem tágitok állításom mellől.

Avagy nem-e Önök azok, akik gyermekeiket nevelik? s ha Önök azok, honnan van az, hogy leányaik, ha idő fordultával családi tűzhelyet alapítanak, a mi bensőséges, boldogító szokásainkról, hagyományainkról annyit tudnak, mintha egy apáczakolostorban nyerték volna ismereteiket Izrael tanairól? nem Önök-e azok — a kivételeket nagyon tudom tisztelni — akiknek számára a Makkabeusok ünneplő napjainak idején egész erdőket irt ki a szekercze, hogy elegendő legyen a karácsonyfa Izrael házaiban? nem Önök-e azok, akik selyembe, bársonyba burkolják szépséges leányaik gyöngéd tagjait, de a lelkük betakarására nincsen egy meleg imájuk, egy zsidó dallamuk, amivel a péntekesti gyertyákat lobbanták föl egykor ősanyáink? Asszonyom! higgye el, idegen nyelvek, különféle ismeretek művelté tehetik tehetséges gyermekét, de a lelkét művelté csakis a hit teheti. És kegyeskedjék az én nevemben kedves férje urának, aki a napi ujságokat olvassa, s akinek hirdása nyomán együttlétünk alkalmával pajzán gúnynyal

emlité meg Ön, hogy a Sinai hegyre fogaskerekűt építenek, kegyeskedjék neki megmondani, hogy a Sinai hegyére a fogaskerekű csak a porból való anyagot, a testet viheti föl, de a lelket az is lenn felejtí a földön. Akinek hite nincsen, annak nincsen szive sem. Igenis! nagyságos Asszonyom! az életben sok mindenféle teszi az embert boldoggá pillanatokra, ideig-óráig, de állandóan, egy emberöltő tartamára csak egy: a hit. Minden megszerezhető: szorgalommal vagyon, szerencsével kincs, nagyratöréssel az embertársak becsülése, — csak egyhez kell olyasvalami, ami fölül áll a sors hullámzásain, a kedélynemesítő hit birtokához kell a léleknek röpülnitudása; mindent el lehet veszíteni: a talajt, amely ma még a miénk, a hajlék tetőzetét, amelyet verejtekező homlokkal mi építettünk, elveheti tőlünk az elemek pusztítása, az emberek könyörtelensége — a szívünkhöz nem férközhetik senki, a hitünket el nem rabolhatja tőlünk senki. Apánk, aki fölnevelt, édesanyánk, aki dajkált, megöregszik, a sírba száll — egyedül állunk; bölcsőtől a sírig egyedül a hit kísér. Rokonszenvennel borulunk néhanapján felebarátunk kebelére, akiről azt hittük, javunkat akarja, velünk érez — az a legelső fordulónál, ahol egy csekély ároknak átugrásánál kezére akartunk támaszkodni — elfordul tőlünk; ha a hitnek láthatlan varázsvesszejére támaszkodtunk volna, nem sóhajtának a mélységbe zuhanva: csalárd a rokonszív mindeneknél inkább. Görnyedő koldus, utszélien állva boldogabb minálunk, ha imádkozni tud; míg a mi gyermekeink nem fogják tudni, hogy miyük hiányzik, bár »asztagjuk dús lesz, a csürjük telisteli«.

Igy, nagyságos asszonyom! belejöttem, prédikálok. De Isten látja lelkemet, nem tehetek másként. Láttam naponkint a fürdő asszonyait és leányait és vérző szívvel tapasztaltam, hogy Izrael hitétől olyan messzire állnak, mint csillag a bányák fenekétől, a déli pólus az északtól. És láttam az oldalukon csevegő, nevető gyermekeket, akik az anyjukon a napnak különböző szakai-ban négyféle toilettét is megbámulnak: egyet a reggeli sétánál, a másodikat az ebédnél — a világért sem a különben elegáns zsidó vendéglőben —, a harmadikat az ötórás esplanadeon, a negyediket vacsoránál; tudja, édes Nagysád, valamikor a mi anyáink négyszer naponta imát rebegtek övéik boldogságáért és csak egyszer öltözködtek és én nem tehetek róla, de a pártájukról több fény sugárzott le az övéik életére, mint a mi asszonyaink összes suhogó selyemruháiból. Jobban érezték magukat a saját egyszerű körükben és nem olvadtak széjjel a mondhatatlan boldogságtól, ha egyszer egy másfélekezetű nőnek a karján libeghettek tova az árnyas sétányokon. Hjah! régen nem adtak olyan sokat az ilyen »tisztelőre«, hanem annál inkább a »koved«-re. Vigyázzon, szép, szelidszemű Nagysád! a maga aranyos kis leánykájából ne neveljen ilyen bábót, gyujtsa neki ünnepi gyertyát, öltözzön föl az ő számára hófehér, bünbán ruhába a közelgő ünnepnapokon és áldassa meg aranyzóke fejcskéjét a férje reszkető kezei által, hogy »olyanná legyen, mint Sára, Rebekka és Rachel«.

Mert a zsidó családi élet bensősége pusztul; a meglegedés körünkben fehér holló; a gyermek, bölcsőjében ringva, magába szívja a vallástalanság metelyét, ha beszélni tud gyerkőcczé cseperedik; maga előtt látja mindannak lábbaltaposását, ami minekünk, régi zsidóknak: költészet, ami bűbajos varázsszal megédesítené ifjúkora verőfényes napjait; a zsidó családi hajlékban soha nem zendül föl egy édes, könnyetidező melódia, az eleink történetéből vett kedélynemesítő elbeszélés, amely az édes anya ajkairól hallva, rege és valóság,

álom és utavaló, későbbi napokra. Csoda-e aztán, hogy az a fásult kedélyű ifjú, a mikor apjának, vagy anyjának ravatala után halad, nagyon, nagyon keveset érez a szívében? Oh, nagyságos asszonyom! mi meghalunk majd, ha öt számunkra a végső óra és meg fogunk halni egészen, végkép, még a gyermekeink szívében is. Oh, mondja csak, asszonyom! mily jogon foszszuk mi meg a serdülő ifjúságot a gyermekkor varázsától? mit adunk nekik cserébe a hit helyett, az ima helyett, a lelki, a szívbeli nemesség helyett?

Hányszor és hány helyütt látja maga előtt az a fogékony szívű gyermek apja és anyja között a kölcsönös bizalmatlanság, az örökös háboruszkodás, a gyöngédtelenség mérgező példáját? Hányszor és hány helyütt tartja össze az együttélést férj és feleség között pusztán a látszat, a világ előtti félelem, a föltűnésnek elkerülése? Oh, hányszor és hány helyütt hangzik föl szelid szombati estén az »Ésesz Chajil« dallama helyett durva szitkoknak, káromlásnak hangja? De tudja-e Nagysád: mi az az »Ésesz Chajil«?! amikor szombati estkor világosság gyullad a zsidó hajlékban, az apa hazajön az istenházából, kézen fogja kicsiny gyermekeit, és halkán csöndülő, ájtatos dallammal dalolja el a gyermekek előtt az édesanya dicséretét; és így szól a dal körülbelül: »Látjátok gyermekeim! az édesanyát? értetek fárad, értetek ver a szívének minden dobbanása, hajnal se kel még, ő ébren van már; kicsiny ruháitokat foldozgatja, ágyatokhoz suhan észrevétlen, amikor ti még szenderegtek, ti azt hiszitek álmotokban: angyal, pedig az ő keze puha, lágy keze simítja végig homlokotok, nem lázas-e? Látjátok? kenyeret szel a számotokra, tudjátok-e, hogy a szívet is képes volna, ha lehetne, darabokra törni értetek. Látjátok-e? őszül a haja, bágyad a szeme, de el nem fárad értetek. Azért szeretem én őt oly nagyon, azért az övé én minden törekvésem. Becsüljétek meg hát anyátokat, adjatok neki keze munkájából.« Milyen régi daltam! milyen régen hangzott a házainkban! Egy kissé megváltozott: mi egy kissé más szöveggel zengjük nem ritkán egymás dicséretét. Itélje meg, asszonyom! melyik a szebb idő, a régi, együgyű »Ésesz Chajil« dallamának korszaka-e, avagy a mi művelt, kicsit tán rapszodikus ütemű nótáinknak ideje? Melyiket akarja Ilonkája számára?

Kis fia mellé pedig — bátor vagyok ajánlani — vegyen egy házi tanítót. Tudja, olyan ütött-kapott fiatal legényt, aki »napokat eszik« és héberül tud. Az majd napról-napra egy órán át tanítgatja. Meg vagyok róla győződve, hogy a lelke több tartalommal telik majd meg, mint amennyi a mi mai aranyifjúságunk lelkében van. Tudom: akkor nem fog majd beállni Tiseo-beov gyászestéjén bálokat, ropogós csárdásokat rendezni. Tán nem lesz olyan szépen kipomádézott haja, mint kortársainak, de a szíve mélyebb lesz azokénál. És ha majd valamikor egy zsidó hitközség vezetésének ügyeibe bele fog idővel szólhatni, nem lesz kézzel-lábbal mindég éppen az ellen, ami zsidó, ami szép, ami nemes, ami önzetlen.

Ha megengedi asszonyom! a fiáról még valamikor fogok Önnek egyet-mást mondani. Látom, hogy ma rettenetesen beleszorultam a reverendamba. Ki se tudok jönni belőle.

Csoda-e, ha Önnek van alkalmam szónokolni?

Máskor kevesebbet! ezzel az ígérettel maradok nagyrabecsülő tisztelője

Dr. Kiss Arnold,

veszprémi zsidó pap.

Az állam keze.

Utazás a Verhovinában.

— Irta: Nagy Endre. —

E l ő l j á r ó b e s z é d.

Pompás kötetek adnak számot a hausszanégerék, szakalavák és más egyéb ekzotikus népek viszonyairól; engedtessek meg tehát nekem, hogy egy bár kevésbbé pompás leírását adjam hazánk egy ösmeretlen részének, kopár Verhovinának.

Ugyanis oda terelődött már tavaly az ország figyelme, hála legyen gyorsan lelkesedő zsurnalisztikánknak érte. Tarka görögtűz pillanatnyi lobbanásában vetettünk egy pillantást akkor a Kárpátok sötét fenyveseibe. Az akkor látott kép elragadta a diszmagyarba öltözött méltóságos urakat, kik eljöttek, hogy főnnszárnyaló beszédek és vidám hangulatu bankettek kíséretében avassák föl a Beszkid millennáris emlékoszlopát. Ah, ragyogó tündérvilág volt az, amit ők ott láttanak. Ittasultan kiáltottak föl:

— Heureka! Ime egy meghódított territorium, melyet eddig nem is ösmerünk!

E sorok szerény írója nem diszmagyarban járta bé a Verhovinát. Négylovas, paszománytos kocsisu hintón sem járt; csupán zökkenős oláh szekéren, melyet azonban szapora poroszkálással vont a két mokány lovacska. Sőt bizony vallom, még csak bankettekben sem vala részem az egész uton, ámde falatoztam összerótt kunyhókban zabpolvyából dagasztott micsodát, melyet ottan kenyérnek neveznek általánosságban. Ezen repedezett, szürkés-barna, keserű dagasz mindazonáltal igen érdekes dolgokra tanított meg engem, bár nem volt részem frakkba bujt fősolgabírák kalauzolásban. És nem igen merítettem ki a sötét-zöld Nagy-Ag, a csillogó kovahegyek és buskomor fenyvesek költői hangulatát, hanem fürkészve kutattam halovány arcok savószínű szemein át a fáradt, közönyös, csüggeteg lelkekben, melyek szintén igen érdekes dolgokra tanítottak meg engem.

És lelkesülten kiáltottam föl utazásom végén:

— Heureka! Ime egy territorium, melyet meg lehet hódítani!...

1.

Magyarország kicsiben; — haladás visszaféle; — két csodarabbi; — új generáció.

Ugocsa a legkisebb vármegyéje Magyarországnak és mégis megfér benne hazánk minden sajátága. Mintha művész kéz rakta volna egybe miniatűr mozaik-képnek, oly hiven ábrázolja az egész országot. Egyik végén a havasok birodalma kezdődik, középen bújja-zöld szőlőhegyek között kanyarodik az ezer szeszélyű Tisza; odább pedig a kövér alföld mosódik el a látóhatár kékségében.

És a népessége épen ilyen változatos tarka. Az alföldet a legtisztább magyarnép lakja, melynek nyelvét semmiféle idegenség meg nem rontotta; tőszomszédságában lakik nyomorult viskójában a ruthén, aki még jó napot sem tudna magyarul kívánni; mellette békességgel furulyázza melankólikus, egyhangu nótáját az oláh pásztor.

És az egész vármegyét gyalog be lehet járni négy óra alatt!

E három néphez jött aztán a negyedik a — lengyel zsidó. Megtanulta mind a három népnek a nyelvét

és megmaradt — lengyel zsidónak. Es ez természetes is. Ott, ahol négy nemzetiség küzdi ösztönszerű harcát a terjedésért ily csöppnyi földterületen, ott mindegyikben önkénytelenül is kifejlődik a nemzeti jelleghez való ragaszkodás.

A konzervatív, magába zárkózott szellemet csak növeli, erősbíti a folytonos betelepedés. A kis vármegye magyarsága igen gyöngye még ahhoz, (vagy talán ideje sem volt még rá), hogy a bevándorlott elemeket beolvassza.

Aztán különféle csodarabbik is nagy sikerrel működnek közre, hogy a zsidó köznép szűkes látóköre ne szélesbedjék.

Legutóbb két csodarabbi vendégszerepel Nagy-Szőlősen, a kis vármegye kis székvárosában.

Az egyik a híres nevezetes »komárner rebe«. Ez a szent nagy apparátussal dolgozik. Hófehér talárban jár és százötven fehér strimflis, zsipeczis testőr lebzsel körüllötte. Igen jámbor férfit: van vagy husz fia. A legfiatalabb, a tiz éves, még nőtlen — szegény.

A csodatevő rabbi csupán egy csodát művelt ottléte alatt. Azt, hogy a szőlősi szegény néptől is összeszedett két hónap alatt négyezer forintot. Hanem ez aztán alapos csoda volt. A jövedelemmel aztán tova utazott.

A másik csodarabbi éppen ellentéte. Igen szegény ember, aki hiveivel szerényen húzódik meg kis lakásában. Azt sem tudni, honnan jött, hogy hívják. Ha kérelemmel jönnek hozzá a betegek és ügyesbajosok, elimádkozik értük és bizik imájának csodatevő hatásában. Aztán a jövedelmet elosztja a szegények között. Ő maga burgonyát eszik mindig.

A csodarabbi jövedelmének jelentékeny részét szolgáltatják a keresztények. A zsidó vallást nem szeretik, de a zsidó babonát — igen.

Am a »bész medris« közelében még egy új épület emelkedett. Tágas, nagy köépület, szellős ablakkal, világos termekkel. A homlokzatra föl van írva: »Magyar állami elemi és polgári iskola«.

Óriási áldozatok árán tartja fenn az állam ezt az intézetet, amely azonban egységes magyar szellemet fog behozni a poliglott, zagyva nyelvű városba. A tanulók nagyrésze zsidó, akiknek vallási érdekeit valóban szépen óvja meg az iskola vezetősége. Nagyobb zsidó ünnepeken nincs előadás, de kisebb ünnepeken is fölfüggesztik az előadást a zsidó tanulók számára. Őszinte volt a lelkesedés bennem, midőn a vizsgát végig nézve, láttam, mint dalolja a hosszú pajeszos zsidó gyermek tiszta magyar szóval:

»Magyarország az én hazám...«

Az iskola új irányt ad a zsidó fiúéletének. Kiszabja előtte az utat széles e hazában, gondolkozáskörét kitágítja, szívét magyarrá teszi. Az antiszemiták szitkozódhatnak, az állam hallgat. Hallgat és egyre-másra osztogatja a jutalmat a zsidó és orosz gyermekek között, mert szépen szavalták el a »Talpra magyar«-t.

...És a kis házakban, hol zsidó szó hangzott el eddig csupán, fölszendül a magyar beszéd, a magyar ének a kis gyermek ajkán. Szorongva hallgatják a szülők és érzik, hogy a gyermek már *különb* lesz az apjánál...

(Folytatása következik.)

Salamon király és a veréb.

(Talmudi monda).

— Baumbach. —

Egykor bölcs Salamon király

A palota elé kiáll.

Hajnal vala s szive örül,

A mint tekint köröskörül.

A templom, melyet épít,

Ragyogó fényben néz ide.

Mindegyik tornya, oszlopa

Egy égbe nyúló nagy csoda.

Távolból vélnéd, hogy nem más

Mint egy nagy gyémánt-óriás.

A mint a tetejére néz,

Hát ott tanyáz két nagy vitéz,

Azaz verébpár volt csak ott

És csiripelve csacsogott.

Fészekrakásba fogtak ép

S a him megszólalt im ekép:

»Asszony, figyelj, tudod-e mit

— S felborzongatta tollait —

Ha én most ép úgy akarom,

E nagy templom csak pusztá rom.

Csak egyet rugok s már oda,

A mit a király alkota.«

A király, ki jól érti meg,

Minden madár mit csicsereg,

Jól felkaczag és szól ekép:

»Elém szállj, kérkedő veréb!

Hát azt hiszed, picziny bohó,

E templom pelyhekből való,

S mit épített ezernyi nép,

Eldöntheti egy kis veréb?

»Bocsáss meg — szól a kis madár —

Ha szájam néha félre jár!

Tudom, beszédem oktalan,

De mégis egy nagy czélja van:

Az én hitvestársam előtt

Igy szerzek tekintélyt s erőt.«

Salamon király jót nevet,

Megtetszett ez a felelet,

S így szóla rá: »Szállj el, bohó,

Szavad megszívlelni való.

Bár valaki bölcs és hamis,

Tanulhat egy verébtől is!»

S oda irányza lépteit,

Hol várt neje, szép Szulamit.

Felaki Sándor.

Egy vallás, két vallás...

— Regény. —

I r t a: H a b e r S a m u.

(70. folytatás.)

Alig értek ki az utcára, Zwetschenstiel papának elhomályosodott a szeme. Az öreg nem látott és szinte tántorogva kapaszkodott fia karjába. Azután pedig szikrázni kezdett a szakállá, amint az oda legördült könnycseppek szertebontották a reájuk tűző napsugarakat. Az anya kipirult ábrázattal ment és nagyokat lépkedett. Árpádnak, akinek a karjába öltötte a magáét és az apjának elég dolog volt őt követniök. Az asszony lelkében az indulatok egész vulkánja háborgott, amely mind kifelé kívánczozott, de éppen ez okból megtorlódott. Árpád vére is természetesen nyughatlan volt; hanem ő is csak hallgatott.

Igy jutottak haza.

A hallgatóság még otthon is eltartott egy darabig. Árpád szótlanságának meg volt a maga oka, foka. Ő nem kezdhetette a beszédet. Mentegetőzzön? Evvel saját lábai alatt ingatja meg a talajt. Támadjon? Evvel kegyetlenséget követ el. Az anyát a nagy fölindulás kimerítette. Ennek utóhatásaképpen apáthiába esett. Végre is Zwetschenstiel papa merészkedett legegélyebb megszólalni. A könyezés benne elnyugtatta a háborgó érzelmeket és a megengesztelődés szárnyait teregette lelkére.

— Szegény fiam, — így kezdte a beszédet — már most mi leszen belőled? Von Krakauerrel örökre elrontottad a dolgot. Majdnem kidobtak bennünket. Micsoda asszony az; azt meri neked mondani »gabe-urfi«. Ezért tanultál te itthon és idegenben! Türtél és nélkülöztél! »gabe-urfi«, te, aki olyan uri házakban tanítottál, akikhez a von Krakaueréket talán mérni sem lehet. Igaz, hogy azok talán nem rasekólok, de láttam én a gyerekeiken, mikor Pesten voltam, hogy fáj a nép lehetnek. Most csak »gabe-urfi«, de míg a leányuk kellett volna neked — doktor-professzor. — Árpád fiam, édes fiam, hát miért nem akarod te azt a leányt elvenni?

— Hagyjuk, papa — szólt a fiu — ennek a dolognak már végére jártunk.

Eközben az anya is, mintegy magához térve, fiára tekintett, hosszan, szemrehányón, aggodalommal és mégis annyi szeretettel. Azután egyszerre csak lehorgasztotta a fejét és ölébe hullott ak keserve gyöngyei, anyai könnyei.

A községben menten szétfutott az eset hire. Nehá-nyan látták is a Zwetschenstieléket a von Krakaueréktől jönni, búsan, szomorúan. Azután meg a szegények is megneszelték a dolgot — az Árpád háztűznézését értem — és »felekezeti különbség nélkül«, tudniillik az anyahitközségbeliek és a von Krakauer magtárához tartozók, odasomfordáltak az Euláliák lakása köré, hogy a készülő eseményről idejekorán értesüljenek és az örömből ők is megkapják a maguk alamizsnás részét: bögrékbe, lábasokba lefejtve, avagy papirosba csavargatva. Mert hát az ilyen háztűznézések nem esnek lakoma nélkül. Ahol pedig lakoma és öröm van, abban a zsidó háztartásban mindig jut is, marad is a szegényeknek.

De bizony most, ámbátor mindenki biztosan számitott a »mazel tov«-ra, semmi se lett ebből. Von Kra-

kauerné elhessegette a szegényeket. Hol maga kergette őket, hol a cselédjére bízta, hol meg az erőszakoskodóbbakra a kocsisát uszította.

Micsoda »áldások«-at szállítottak ezért cserébe a von Krakauerék otthonára: azt bajos volna tisztességtudó társaságban elmesélni. Elég az hozzá, hogy amint a fölsült káromló szegények mondták, »nem maradtak adósak«. És akárhányan — bármennyire következtelének tessen is ez az eljárás — örültek azon, hogy a dolog így ütött ki.

Ez a hangulat pedig, mint vízbe dobott kő nyomán a hullámgyűrű, mind szélesebb körökbe vetődött. Ha a kile férfiai otthon lettek volna, ki tudja, tán még forradalom is támadt a von Krakauerék ellen; annyi azonban bizonyos, hogy a házukat megdobálták volna. Néhány utcagyerek a próbát már amugy is kezdte, s ha a von Krakauerék kerti vizipuskája nem hordt olyan jól, kötve hiszem, hogy a lakásukon maradt volna egész ablak.

Igy azonban csak a kitörésében megakadályozott düh forrongott az asszonyokban, gyermekekben. Szentül fogadkozott valamennyi, már aki az ilyen csődületeknek barátja — és ilyen a mi kis községünkben szép számmal volt — hogy így-ugy megírja a dolgot az urának és a von Krakauert pereputtyostól kikergetik a községből.

— Bizonyosan nagy igazságtalanság esett itt — mondogatták és részvétükkel egyszerre a Zwetschenstiel felé fordultak.

— Olyan gyerek mint az, — feszegették ezután az Árpád dolgát. — Doktor-professzor, a kile büszkesége, aki olyan jó a szüleikhez, támogatja őket. Egy fáj a ember. Egy nagysezü ember! Még hogy ez nem kell az Euláliának, az Euláliának, aki szökik egy balmechomeval. Hát látott ilyet a világ, — mondotta a sánta Róchele — mióta világ a világ?

Abban egyeztek meg, hogy bizony ilyet nem látott.

A jámborok persze nem tudták, hogy a »partit« Árpád vetette el magától, amiért azután később abban egyeztek meg, különösen a kövér, nagyokat fujó sameszné ajánlatára, hogy küldöttségileg kérdezzék meg hát a von Krakaueréktől: mi kifogása van neki tulajdonképpen az Árpád ellen?

Árpád nem is sejtette az ő jóakaróinak vállalkozását, különben arról menten lebeszélte volna őket. De hát amit az asszonyok egyszer — fejükbe vettek, attól nehéz őket elriasztani.

Estére hajlott már az idő. A csillagok kiütköztek a szürkés-kék égboltozaton és a hold kerek képe mintha mosolyra huzódott volna. Ezüstös sugarai reszketve szűrődtek le és enyelegve világították meg a félelmetes csapatot, amint anyák karjukra kapott csecsemőkkel, avagy két-három szoknyájukba kapaszkodó porontyval, fölvo-nultak a von Krakauerék elé.

Odaérték. A gyerekek vijjogtak és visongattak. Az asszonyok meg ökleiket emelgették. Csak éppen szónokuk nem akadt. Nyelvelt, lefetelt ugyan valamennyi asszony egyszerre; mindenik nógatta a másikat — de beszélni valamennyi nevében egyik sem mert.

(Folytatása következik.)

